

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА**

Факультет романо-германської філології

Кафедра романської філології

**ПЕРЕКЛАД РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ВІЙСЬКОВИХ
ПОРАНЕНЬ ТА АМПУТАЦІЙ**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Цим підписом засвідчую, що
подані на захист рукопис та
електронний документ є
ідентичні 02.12.2025

студентки групи МЛІТм-1-24-1.4д
спеціальності 035 Філологія.
Мова і література (італійська)
Толмачової Злати Сергіївни

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент кафедри
романської філології Лазер Тарас
Васильович

Науковий консультант: доктор
філологічних наук, професор
кафедри романської філології
Махачашвілі Русудан Кирилевна

Допущено до захисту
Протокол засідання кафедри
романської філології №10/2
від 13.11.2025

Завідувач кафедри романської
філології, доктор філософії
Анастасія КОПИТІНА

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

У цій науковій роботі ми проаналізуємо особливості перекладу реабілітаційної термінології у контексті військових поранень та ампутацій в англійській, українській та італійській мовах. Внаслідок війни тисячі людей зазнали тяжких травм і мають велику потребу у якісній реабілітації, тож точний переклад спеціалізованих термінів є надважливим сьогодні для забезпечення ефективної комунікації між українськими та іноземними фахівцями. Особлива увага буде приділена процесам термінотворення та розвитку реабілітаційної термінології у трьох мовах.

Основна мета дослідження – виявити проблеми та особливості перекладу реабілітаційних термінів, підкреслюючи лексичні, семантичні та функціональні відмінності, а також аналізуючи способи термінотворення. Завдання дослідження включають створення корпусу спеціалізованих текстів, переклад та аналіз обраних фрагментів, виявлення термінологічних розбіжностей та перекладацьких стратегій. Методологія включає аналіз корпусів текстів, міжмовне порівняння, оцінку еквівалентності в контексті. Результати дослідження спрямовані на стандартизацію та збагачення термінології реабілітації, яка швидко розвивається.

Дослідження показує, що медична та реабілітаційна термінологія створює труднощі перекладу через відсутність прямих еквівалентів, використання синонімів, аббревіатур, кальок, транскодування та описовий переклад, що обираються залежно від функції тексту та цільової аудиторії.

Порівняльний аналіз виявляє відмінності у процесі формування термінів: в англійській мові частіше використовуються аббревіатури та словоскладання, для італійської мови характерна велика кількість синонімів та англійських запозичень, а в українській поєднується вживання інтернаціоналізмів паралельно з утворенням власних термінів за допомогою деривації. Термінологія, пов'язана з протезуванням та визначенням поняття про «залишкову кінцівку» потребує особливої уваги через семантичні особливості. Також слід зазначити, що у всіх трьох мовах терміни у сфері реабілітації утворюються за допомогою стрижневого слова, навколо якого утворюються складні та похідні терміни.

Результати підтверджують, що реабілітаційна термінологія – динамічна, насичена інтернаціоналізмами англійського та греко-латинського походження, але також потребує

подальшої систематизації для забезпечення чіткої та послідовної комунікації у трьох проаналізованих мовах.

Ключові слова: *переклад, реабілітація, термінологія, ампутація, військові поранення.*

ABSTRACT

In questa tesi analizzeremo le peculiarità della traduzione riabilitativa nel contesto delle ferite di guerra e delle amputazioni, con riferimento alle lingue inglese, ucraina e italiana. In un periodo in cui migliaia di persone che hanno subito gravi infortuni a causa della guerra necessitano degli interventi riabilitativi, una traduzione accurata e coerente dei termini specialistici è fondamentale per garantire una comunicazione efficace tra professionisti nazionali e stranieri. Un'attenzione particolare sarà dedicata anche ai processi di creazione dei termini e allo sviluppo della terminologia riabilitativa nelle tre lingue analizzate.

L'obiettivo principale della ricerca è individuare i problemi e le caratteristiche chiave della resa traduttiva dei termini riabilitativi, evidenziando differenze lessicali, semantiche e funzionali e analizzando i meccanismi di formazione dei termini. I compiti della ricerca includono la selezione di un corpus dei testi, specialistici, la traduzione e l'analisi di frammenti scelti, l'identificazione delle divergenze terminologiche e la sistemazione delle strategie traduttive.

La metodologia comprende analisi dei corpora testuali, confronto interlinguistico, valutazione dell'equivalenza funzionale nel contesto. I risultati mirano a contribuire alla standardizzazione e all'arricchimento della terminologia riabilitativa in rapida evoluzione.

Lo studio evidenzia che la terminologia medica e riabilitativa presenta difficoltà traduttive, legate alle mancanze di equivalenti diretti, all'ampio uso di sinonimi, abbreviazioni, calchi e prestiti. Le principali tecniche utilizzate sono il calco, la transcodificazione e l'approccio descrittivo, scelte in base alla funzione del testo al pubblico destinatario.

L'analisi comparativa mostra differenze nel processo di formazione terminologica: nella lingua inglese si usano di più abbreviazioni e composizione delle parole, l'italiano presenta grande variazione dei sinonimi e prestiti inglesi, la lingua ucraina combina internazionalismi e derivazione interna. I termini relativi alla protesizzazione e all'arto residuo richiedono particolare attenzione per la loro complessità semantica. Dobbiamo anche indicare che per tutte tre lingue i termini nel campo riabilitativo derivano da una parola-base, che costituisce il nucleo semantico attorno al quale si sviluppano i termini composti e le variazioni lessicali.

I risultati confermano che la terminologia riabilitativa è dinamica, ricca di internazionalismi di origine inglese e greco-latina, ma necessita di ulteriore sistematizzazione per garantire una comunicazione specialistica chiara e coerente nelle tre lingue analizzate.

Parole chiave: *traduzione, riabilitazione, terminologia, amputazione, lesioni militari.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	9
1.1 Поняття та особливості реабілітаційної термінології	9
1.2 Основні джерела термінології реабілітації в англійській, українській та італійській мовах... 12	12
1.3 Основні підходи та проблеми перекладу спеціалізованої термінології в англійській, українській та італійській мовах	21
1.4 Переклад медичної та реабілітаційної термінології.....	26
1.5 Військова та тактична медицина: специфіка термінології в англійській, українській та італійській мовах.....	32
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ	37
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ ТА ПЕРЕКЛАД РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ, ПОВ’ЯЗАНОЇ З ВІЙСЬКОВИМИ ПОРАНЕННЯМИ ТА АМПУТАЦІЯМИ	41
2.1 Особливості термінотворення англійської термінології реабілітації	41
2.2 Особливості термінотворення італійської термінології реабілітації	48
2.3 Особливості термінотворення української термінології реабілітації та порівняльна характеристика з термінами англійської та італійської мови	54
2.4 Переклад фрагментів з корпусу текстів.....	58
2.4.1: Переклад фрагментів текстів на українську та італійську мови	58
2.1.2 Переклад фрагментів текстів на англійську та українську мови	61
2.1.3 Переклад фрагментів текстів на англійську та італійську мови	63
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	66
ВИСНОВКИ	68
Список використаних джерел	71
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Сьогодні, в умовах повномасштабної війни, надзвичайно актуальною є проблема точного та коректного перекладу термінів, пов'язаних із реабілітацією, зокрема у роботі з військовими або цивільними особами, які отримали поранення внаслідок російської агресії.

Понад п'ятдесят тисяч людей в Україні через воєнні дії втратили нижні або верхні кінцівки. Кожен із них потребує якісної реабілітації, аби мати змогу повернутися до повноцінного життя. Сучасні українські фахівці з реабілітації вже мають досвід роботи з різними типами травм, найпоширенішими з яких є мінно-вибухові. У зв'язку з цим обмін досвідом із закордонними спеціалістами є не лише корисним, а й вкрай необхідним (Коваленко, 2023).

Реабілітаційна термінологія – це міждисциплінарна сфера, що охоплює медичні, психологічні та соціальні аспекти. В умовах зростання кількості військових поранень та ампутацій кінцівок, викликаних військовими конфліктами, актуальність точного перекладу термінів реабілітації значно зростає. Теоретична основа дослідження – вивчення основних підходів до перекладу спеціалізованої термінології, аналіз іншомовних еквівалентів та методи стандартизації термінів українською, англійською та італійською мовами, зокрема дисертація Ростислава Коваля, який досліджував термінологію реабілітації в українській та французькій мовах.

Предметом дослідження цієї роботи є особливості перекладу реабілітаційної термінології в контексті військових поранень та втрати кінцівок. Особлива увага дослідження буде присвячена типам та способам перекладу термінів на англійську, українську та італійські мови. Лінгвістичні та семантичні аспекти реабілітаційної термінології в англійській, українській та італійській мовах виступатимуть об'єктом дослідження. Матеріалом дослідження виступатимуть глосарії та медичні протоколи, статті з фахових

видань та платформи присвячені реабілітації та протезуванню, наприклад, Ottobock, Physiopedia та інші перекладні матеріали, пов'язані з темою. Слід також відзначити, що більшість текстів оригіналу, будуть англійською, оскільки саме цією мовою опублікована найбільша кількість джерел присвячена данній тематиці. Та під час пошукової роботи вдалося помітити, що з 2014-го року кількість українських публікацій присвячених реабілітації військових також значно зросла внаслідок набуття актуальності.

Мета дослідження: Визначити основні проблеми й особливості термінотворення та перекладу термінів, що використовуються у галузі реабілітації після військових поранень та ампутацій англійською, українською та італійською мовами.

Завдання дослідження:

1. Пошук корпусу текстів на тему реабілітації після військових поранень англійською, українською та італійською мовами для перекладу та аналізу.
2. Виявлення лексико-семантичних та термінотворчих відмінностей між термінами.
3. Аналіз наявної реабілітаційної термінології у вихідній та цільовій мовах.
4. Переклад та аналіз обраних фрагментів тексту та їхній аналіз.
5. Систематизація термінів реабілітаційної термінології за тематичними категоріями та створення тримовного словника на базі проаналізованих термінів.

Методологія дослідження

1. **Корпусний аналіз:** Дослідження корпусу професійних текстів для виявлення вживаних термінів та контекстів їхнього функціонування за допомогою таких інструментів як Voyant.tools, WordArt та Sketch.Engine.

2. **Порівняльно-зіставний аналіз:** Аналіз відповідників термінів у різних мовах для виявлення міжмовних закономірностей.

3. **Метод функціональної еквівалентності:** Оцінка перекладацьких рішень з точки зору точності, доречності та зрозумілості у професійному контексті.

Систематизація реабілітаційної термінології в контексті військових поранень сьогодні актуальна як ніколи. Наша країна вже має певну термінологічну базу, але через постійні зміни та тенденції в суспільстві як і в науковому так і в професійному необхідні постійні оновлення та аналіз.

Апробація результатів дослідження: частина дослідження була представлена на XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура», що відбувалася на кафедрі іноземних мов і перекладу «Київського авіаційного інституту». Наукові тези опубліковані у збірнику «Подолання мовних і комунікативних бар'єрів» с. 325-338, Київ (2025).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

1.1 Поняття та особливості реабілітаційної термінології

Термін «реабілітація» (лат. *rehabilitatio* – «відновлення») – лікувально-відновлювальні заходи. За визначенням Міжнародної організації праці «реабілітація» – відновлення здоров'я осіб з обмеженими фізичними і психічними здібностями для досягнення максимальної фізичної, психічної, соціальної і професійної повноцінності (Мерзлікіна & Гузій, 2002, с.32)

Міжнародна організація The Cochrane Rehabilitation пройшла багатоетапне дослідження з метою вивести чітку дефініцію поняттю реабілітації, яке б відповідало сьогоdnішнім реаліям: *«Реабілітація – це комплексний, орієнтований на людину процес, що передбачає втручання, спрямовані на розвиток здібностей людини (через роботу з будовою тіла, функціями та активністю/участю) та/або контекстуальні фактори, пов'язані з працездатністю. Мета реабілітації – оптимізація функціонування осіб із захворюваннями, які наразі мають інвалідність або можуть її отримати, а також осіб з інвалідністю»* (Negrini, 2022, с.104).

У законодавстві України поняття «реабілітація» трактується так: *«комплекс заходів, яких потребує особа, яка зазнає або може зазнати обмеження повсякденного функціонування внаслідок стану здоров'я або старіння у взаємодії з її середовищем»* (Закон України від 03.12.2020 № 1053-IX).

У словнику від INAIL (Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro) за 2025 надається таке визначення «реабілітації»: *“insieme di interventi che porta una persona con disabilità a raggiungere il miglior livello di autonomia possibile sul piano fisico, funzionale, sociale, intellettuale e relazionale, con la minor restrizione delle sue scelte operative”* («група втручань, що

допомагає людині з інвалідністю досягти найвищого рівня незалежності у фізичному, функціональному, соціальному, інтелектуальному та міжособистісному рівнях, із мінімальним обмеженням її в повсякденному житті» (INAIL, 2025, с.41).

У словнику термінів національної бібліотеки США у книзі “Rehabilitation in health systems” реабілітацію визначають як комплекс заходів, спрямованих на оптимізацію функціонування та зниження рівня інвалідності (World Health Organization, 2017). Міністерство у справах ветеранів США розглядає реабілітацію як повне або часткове фізичне відновлення людини з травмою або інвалідністю за допомогою терапії та реабілітаційних заходів (U.S. Department of Veterans Affairs, n.d.).

Беручи до уваги всі вищезазначені дефініції, ми можемо сказати, що реабілітація – це комплексний процес, спрямований на відновлення всіх можливих функцій людини, які були втрачені або порушені внаслідок хвороби, поранення чи інвалідності з метою досягнення якомога вищого рівня самостійності. Оскільки реабілітація є складним процесом, до якого залучена велика кількість фахівців, то хотілось би виокремити також термін «мультидисциплінарна реабілітаційна команда» (англ. *multidisciplinary team* італ. *équipe multidisciplinare*). У Законі № 1053-IX від 03.12.2020 «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», ст. 18 цей термін трактується так: «Мультидисциплінарна реабілітаційна команда – це організаційно оформлена, функціонально виокремлена група фахівців з реабілітації, які об'єднані спільними метою та завданнями реабілітації та надають реабілітаційну допомогу високого та середнього обсягу в стаціонарних та амбулаторних закладах у гострому, післягострому та довготривалому реабілітаційних періодах».

На сайті МОЗ (Міністерства Охорони Здоров'я України) зазначається, що термін «реабілітолог» є досить загальним в контексті реабілітації, тому визначається окремий список фахівців, залучених до реабілітаційного процесу: лікар фізичної та реабілітаційної медицини, фізичний терапевт, ерготерапевт, терапевт мови і мовлення, протезист-ортезист, психолог або психотерапевт, медичні сестри з реабілітації, асистенти фізичних терапевтів та ерготерапевтів. Слід зауважити, що мультидисциплінарна команда з реабілітації формується в залежності від потреб пацієнта, тому список спеціалістів може відрізнятися в залежності від плану та етапу реабілітації (Міністерство охорони здоров'я України, 2023).

Науковиця О. Галицька визначає сучасну реабілітаційну терміносистему так: *«це упорядкована система взаємопов'язаних, ієрархічно впорядкованих та структурованих реабілітаційних термінів, які номінують післявоєнні травми, технічні засоби, методи реабілітації та фахівців, які нею займаються»*. До реабілітаційного терміна вона зазначає такі вимоги: системність, прагнення до моносемічності й конкретизації, прозорості внутрішньої форми, жорстку конвенційність, стилістичну нейтральність, залученість до системи понять галузі реабілітації, відповідність нормам фахової мови, точність і стислість, інформативність (Галицька & Валецька, 2024, с.21).

Ростислав Коваль, який досліджував реабілітаційні терміни в українській і французькій мовах зазначає, що розвиток термінології реабілітації триває рівнобіжно з розвитком цієї галузі. Терміном реабілітації вважається слово або словосполучення, що позначає спеціальне фахове поняття в цій галузі та чий зміст відображено у дефініції і є невід'ємною складовою частиною цієї терміносистеми (Коваль & Тихарська, 2017, с.40). Терміносистема реабілітації охоплює терміни з медичної і соціально-психологічної реабілітації, фізичної терапії та ерготерапії, що стосуються:

- 1) вад, порушень і захворювань, що впливають тим чи іншим чином на нормальне життя та діяльність особи;
- 2) тестів, шкал і класифікацій, за допомогою яких їх діагностують;
- 3) засобів і методів реабілітації та функціонального відновлення;
- 4) найменування фахівців, які задіяні в процесі реабілітації (Коваль, 2019, с.3).

У своїй дисертації науковець зазначає, що терміносистема реабілітації утворює організовану й упорядковану систему взаємопов'язаних, ієрархічно упорядкованих та структурованих термінів, що належить до частин словникового складу, що швидко прогресують: *«постійно з'являються нові терміни для вираження тих чи інших понять, тому одним з наслідків неологізації є поява розмитості та багатозначності термінів, що приводить до функціонування в мові великої кількості синонімів»* (Коваль, 2019, с.23).

Виходячи з наведеної інформації, ми можемо сказати, що реабілітація – це комплексний, орієнтований на людину процес відновлення фізичних, психічних, соціальних та функціональних здібностей після хвороби, травми або інвалідності з метою досягнення максимальної самостійності. Вона включає різноманітні втручання, залучення мультисциплінарної команди фахівців та врахування потреб пацієнта і контексту пацієнта. Терміносистема реабілітації охоплює спеціалізовані терміни, що стосуються захворювань та порушень, методів відновлення та лікування, засобів реабілітації та назви фахівців. Ця система постійно розвивається, оновлюється і адаптується.

1.2 Основні джерела термінології реабілітації в англійській, українській та італійській мовах.

У 2001 році ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я) випустила Міжнародну класифікацію функціонування, обмеження життєдіяльності і здоров'я (МКФ); англійською – International Classification of Functioning,

Disability and Health (ICF). Данну класифікацію використовують в усіх розвинених країнах лікарі, педагоги, спеціалісти з реабілітації та психологи. Функціонування та обмеження життєдіяльності через МКФ розглядаються як взаємодія між навколишнім середовищем та станом здоров'я людини, і тому класифікатор створює більш цілісне розуміння стану здоров'я, надає можливість краще планувати лікування, реабілітацію для людей із хронічними захворюваннями або інвалідністю. Як зазначає А. Герцик, МКФ була створена з метою визначення стандартів і рамок для опису показників здоров'я та показників, пов'язаних із здоров'ям (Герцик, 2018, с.79-80).

За даними МОЗ в Україні національну версію класифікатора МКФ було ухвалено у квітні 2022 року (Устінов, 2023).

В Італії *Classificazione Internazionale del Funzionamento, della Disabilità e della Salute* був затверджений ще у 2001 році і вивчається як окремий предмет на курсі “*Medicina fisica e riabilitativa*” у Болонському Університеті (Università di Bologna, 2024).

Загальна мета класифікації МКФ – визначити уніфіковану і стандартизовану мову та схеми опису станів здоров'я та станів, пов'язаних із здоров'ям. Вона впроваджує визначення компонентів здоров'я та деяких пов'язаних із здоров'ям компонентів добробуту (таких, як освіта та праця). Тому домени, що містяться в МКФ, можуть розглядатися як домени охорони здоров'я та домени, пов'язані з охороною здоров'я (МКФ, 2001, с.2).

Класифікація МКФ має дві частини. Перша частина складається з “*Body functions and Body Structures*” (укр. «Функції організму та Структури організму», італ. “*Funzioni del Corpo umano e Strutture del corpo umano*”) та “*Activities and Participation*” (укр. «Активність та участь», італ. “*Attività e partecipazione*”). Друга частина: “*Environmental Factors*” (укр. «Фактори

навколишнього середовища», італ. “Fattori ambientali”) та “Personal Factors” (укр. «Особистісні фактори», італ. “Fattori personali”) (Герцик, 2018, с.80-81).

У зв’язку з динамічним розвитком англomовних країн, англійська мова майже перетворилася на мову науки та медицини. Використання англійської спрощує публікації, конференції, документацію та навчальні матеріали. В науковій спільноті ми можемо спостерігати також тенденцію, що майже кожна стаття, яка публікується у міжнародному виданні, має варіант мовою оригіналу та одразу перекладена англійською. Окрім МКФ як джерело реабілітаційної термінології в англійській мові, слід також виокремити PubMed – безкоштовний архів публікацій на тему медицини та біології від Національної медичної бібліотеки США, де використовується контрольований словник MeSH (Medical Subject Headings – Медичні предметні рубрики) для індексування, каталогізації і пошуку інформації з медицини, біології, охорони здоров’я та реабілітації. (Павленко, 2010, с. 38).

Міжнародна організація фізичних терапевтів World Physiotherapy вважається єдиним міжнародним представником фізичної терапії, діє як некомерційна організація і має назву World Confederation for Physical Therapy у Великобританії (World Physiotherapy: About us, n.d.). В Італії – Associazione Italiana di Fisioterapia з 1995. Дослідження та публікації від данної організації роблять значний внесок у терміносистему реабілітації на міжнародному рівні. American Physical Therapy Association (APTA) вважається авторитетною організацією у галузі фізичної терапії та реабілітації. А. Герцик у своїй праці «Теоретико-медичні основи фізичної реабілітації/фізичної терапії...» посилається на них в контексті виокремлення функціональних компонентів клінічної діяльності фізичної терапії: обстежування (examination), оцінювання (evaluation), діагностика (diagnosis), прогнозування (prognosis), втручання (intervention) (Герцик, 2018, с.57).

Слід також виокремити онлайн-енциклопедію Physiopedia – міжнародна вікі-платформа з реабілітації, заснована фізіотерапевткою Рейчел Лоу (Rachael Lowe) у Великобританії. Вона вважається надійним та перевіреним фахівцями джерелом інформації та ефективним інструментом для обміну знань зі спеціалістами з реабілітації по всьому світу (Physiopedia:About, n.d.). Існує також Physiopedia Multilingual, де можна знайти інформацію італійською та українською мовами.

Cochrane Rehabilitation – авторитетне джерело сучасної реабілітаційної термінології, оскільки базується на принципах доказової медицини та узгоджує ключові поняття відповідно до МКФ. Хоча організація заснована в Італії, її діяльність має глобальний характер, її термінологічний вплив поширюється у міжнародному контексті реабілітації. Cochrane Rehabilitation – це не просто організація, а «міст» який поєднує наукові докази та клінічну практику: *«З одного боку, вона впроваджує докази та методи, розроблені Cochrane, у світ реабілітації, а з іншого – транслює пріоритети, потреби та особливості у галузі реабілітації назад до Cochrane»* (Cochrane Rehabilitation. About us, 2016).

Сучасні англomовні словники та глосарії, що містять термінологію реабілітації, представлені у багатьох джерелах. Серед них виділяються глосарії ВООЗ (Glossary of Terms: Rehabilitation in Health Systems, WHO) та Національної медичної бібліотеки США; спеціалізовані ресурси американських реабілітаційних центрів, зокрема Madonna Rehabilitation Hospitals та AMPRA (American Medical Rehabilitation Providers). Для медичної та фізичної реабілітації існує глосарій від Стенфордського університету (Physical Medicine and Rehabilitation Glossary) та від Європейського товариства з фізичної та реабілітаційної медицини (UEMC-PRM Glossary). Крім того, на урядових порталах США і Канади опубліковані глосарії присвячені реабілітації ветеранів; офіційний глосарій Polytrauma System of Care (VA); на сайті уряду

Канади опубліковано кілька глосаріїв присвячених реабілітації ветеранів, серед яких Polytrauma system of care (VA) Veteran Affairs Canada (VAC).

Слід також зазначити англomовні онлайн-словники з медичної термінології, а саме Merriam-Webster Medical Dictionary та The Free Dictionary by Farlex, основне джерело якого є Медичний словник Стедмана (Stedman's Medical Dictionary).

Серед британських організацій, що займаються реабілітацією ми також можемо виокремити British Society of Physical & Rehabilitation Medicine, діяльність яких присвячена розвитку знань і практики з реабілітаційної медицини у Сполученому Королівстві, пополяризують мультидисциплінарний підхід у реабілітації та фокусі поліпшення життя пацієнта в усіх аспектах, а не лише на конкретній проблемі (The British Society of Physical & Rehabilitation Medicine, n.d.).

Серед популярних та авторитетних англomовних академічних журналів присвячених реабілітації пацієнта ми можемо виокремити: “Archives of Physical and Rehabilitation Medicine”, “American Journal of Physical Medicine and Rehabilitation”, “Disability & Rehabilitation Journal”, “Journal of Neuro-Engineering and Rehabilitation”. Оскільки ми розглядаємо термінологію реабілітації після ампутації та військових поранень слід зазначити видання “Military Medicine” – де є статті, що присвячені реабілітації ветеранів та тактичній медицині; “Prosthetics and Orthotics International” та “Canadian Prosthetics & Orthotics Journal” – присвячені протезуванню та ортезуванню, а також реабілітації та опануванню протезів. Кваліфікована та ґрунтовні дослідження присвячені реабілітації також публікуються в таких медичних журналах: “International Journal of Pharmaceutical and Medical Research”, “Journal of Vascular Societies Great Britain and Ireland”, “The Lancet”, тощо.

В Італії окрім The Cochrane Rehabilitation та Associazione Italiana di Fisioterapia існує Società Italiana di Medicina fisica e Riabilitativa (SIMFER) – наукова асоціація лікарів фізичної та реабілітаційної медицини (ФРМ), заснована в Турині 1958 року та налічує близько 2800 членів (SIMFER: La storia, n.d.). Видає двомісячний науковий журнал “European Journal of Physical and Rehabilitation Medicine” та “Giornale Italiano di Medicina Riabilitativa MR”, який виходить раз три місяці (SIMFER, n.d.). Міністерство охорони здоров’я Італії (Ministero della salute) разом з SIMFER випускає збірники з рекомендаціями та клінічними протоколами, де визначаються напрямки, політика якості та організаційні моделі реабілітаційного процесу, наприклад: “La centralità della Persona in riabilitazione: nuovi modelli organizzativi e gestionali” (SIMFER, 2011).

У травні 2025 року INAIL – Італійський інститут страхування від нещасних випадків на роботі, публікує словник “Glossario per la riabilitazione” – корисний ресурс для чіткого та доцільного переліку та визначення термінів, які використовуються у галузі реабілітації, де враховані останні положення та нормативні акти про інвалідність. Словник було створено з метою покращити та уніфікувати комунікацію між фахівцями з реабілітації в Італії (La Russa, 2025, с.3). У цьому словнику ми можемо знайти визначення таким термінам як: *analisi del cammino*, *AVQ (Attività di Vita Quotidiana)*, *protesi*, *carrozzina*, *taping neuromuscolare*, *esercizio terapeutico*.

Італійська перекладацька агенція Lipsie на своєму сайті опублікувала англо-італійський словник на тему інвалідності: *pelvic restraints* – *cinghie pelviche*; *people with limb impairments* – *invalidi*; *rear clear zone (RCZ)* – *zona libera posteriore*; *the pushbar handles* – *maniglie di spinta* (Lipsie, n.d.).

На сайті комуни Модени *Disabilità e inclusione* опублікована стаття, де пояснюються важливі поняття в реабілітації як *abilitazione*, *riabilitazione*,

integrazione, inclusione а також підіймається питання про відмову від термінів *handicap, disabile* та вживання *disabilità, persona con disabilità* відповідно (Vianello, Bigozzi, & Zanobini, 2023).

Реабілітацією ветеранів в Італії займається Centro Veterani della Difesa, що надає послуги з соціальної інтеграції (Il Dipartimento Supporto Socio-Assistenziale) та психологічної та фізичної реабілітації (Dipartimento di Riabilitazione e Recupero Psico-Fisico) (Ministero della Difesa, n.d.). Також центр колаборує з Gruppo Sportivo Paralimpico della Difesa, що заохочує ветеранів брати участь у спортивних параолімпійських іграх (Ministero della Difesa, n.d.). У травні 2024 року був також представлений проєкт “Veterani in Sella” разом із центром кінної реабілітації “Girolamo De Marco”, який заключається іпотерапії для лікування ПТСР (Ministero della Difesa, 2024). Від Міністерства оборони Італії з 1851 видається журнал “Giornale di Medicina Italiana”, публікується італійською та англійською мовами (з 2020).

В Україні сьогодні тема реабілітації важлива як ніколи. Тож зараз збільшується кількість організацій та реабілітаційних центрів, які спрямовані на підтримку та реабілітацію ветеранів або людей, що постраждали внаслідок війни. Серед таких центрів ми можемо виокремити Superhumans, Unbroken, Tytanovi, Protez Foundation – вони фокусуються на комплексній реабілітації пацієнта включно з протезуванням або остеоінтеграцією (TYTANOVI), реконструктивною хірургією (Superhumans), фізичною терапією, психологічною підтримкою та соціальною інтеграцією. Також віднещодавна центр Superhumans розпочав прицільну евакуацію, коли пораненого бійця напряму везуть до центру з метою надання якомога швидшої якісної медичної допомоги. Серед організацій, що спрямовані на підтримку ветеранів можна виокремити Міністерство у справах ветеранів України, Реабілітаційні сили України, проєкт ВіР (Ветерани і Реабілітологи), Програма реінтеграції

ветеранів IREX, Центр реабілітації ветеранів АТО, Патронатна служба «Янголи» – перша організація в Україні створена Оленою Толкачовою, що надає медичний, соціальний та юридичний супровід пораненим, забезпечує поховання полеглих і підтримує родини військових та опікується питаннями політики ветеранів (Azov Angels, n.d.).

До джерел термінології реабілітації та протезування можна також віднести Ottobock – німецька компанія з виготовлення протезів, ортезів та протезних компонентів, сайт компанії має англійську, італійську та українську версії, де можна знайти назви новим протезним інноваційним виробам. Наприклад: *microprocessor-controlled knee joint, C-leg, computer-controlled C-Brace leg orthosis, multi-articulating bebionic hand, Juvo power wheelchairs* (Ottobock, n.d.).

Реабілітаційна терміносистема протягом тривалого часу привертає увагу українських науковців. Найбільшим та найсучаснішим дослідженням реабілітаційної термінології можна вважати дисертацію Ростислава Ковалю на тему «Терміни та позначення понять фізичної медичної реабілітації у французькій та українській мовах» (2019), де науковець розглянув терміни реабілітації у французькій та українській мовах та розробив методику комплексного зіставного аналізу цих термінів. В його роботі були проаналізовані лексико-семантичні, структурні, функційні та етимологічні особливості терміносистеми цих двох мов (Коваль, 2019). Одним з джерел термінів реабілітації можна вважати монографію А. Герцика, яка фокусується на теоретико-медичних основах фізичної реабілітації/ фізичної терапії при порушенні діяльності опорно-рухового апарату та аналізі і трактуванні ключових термінів реабілітації: «фізичний терапевт», «фізична реабілітація», «лікар фізичної і реабілітаційної медицини»; тлумачний словник термінів і словосполучень фізичної реабілітації, який розробили Мерзлікіна О. та Гузій

О., також можна виокремити дослідження Беляєвої О. та Лисанець Ю. присвячене латинським термінам в галузі реабілітації, О. Галицька та . В. Валецька досліджують терміни реабілітації у німецькій мові.

Дослідженнями, що присвячені реабілітації військослужбовців також займаються О. Волянський, А. Кіх, В. Ганжа, Є. Копейкіна, Н. Наumenко, Є. Неведомська, Є. Усенко та кількість науковців зацікавлених в дослідженні цієї теми динамічно росте. За ініціативи МОЗ були створені навчальні матеріали для реабілітогів від видавництва Ingenius «Фізична реабілітація ветеранів» на основі перекладів клінічних рекомендацій від NICE (National Institute of Health and Care excellence), та VA (Veteran Affairs) and DoD (Міністерство оборони США). Також за підтримки АО Foundation та Товариства Червоного Хреста було перекладено українською посібник «Контекст», де йдеться про лікування травм кінцівок під час катастроф і конфліктів.

Серед журналів, що публікують статті на тему реабілітації ветеранів після військового поранення ми можемо виокремити «Український радіологічний та онкологічний журнал», “Art of Medicine”, «Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова», «Актуальні проблеми сучасної медицини», “Young Scientist”, “Public Health Journal”, “Ukrainian Scientific Medical Youth Journal”, «Військова освіта», «Український журнал військової медицини», «Медична освіта».

За останні десятиліття українська термінологія стала надавати перевагу політкоретним та нейтральним термінам. Наприклад, у 2018 році у Законі України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» відбувається відмова від терміну «інвалід» і його заміна на «особа з інвалідністю» або «особа з обмеженими можливостями» (Закон України, 2018). Слід зазначити, що й відбувається поступова відмова від термінів «інвалідний візок», «інвалідне крісло» і заміна на більш нейтральний та коректний термін як «крісло колісне».

Замість терміну «культя» (залишкова кінцівка після ампутації) зараз надається перевага більш притаманному українській мові терміну «кукса».

В усіх країнах, що ми зазначили тема реабілітації є актуальною та має державні установи і благодійні організації, які працюють у напрямку розвитку цієї галузі. Ми можемо також сказати, що оскільки реабілітація є міждисциплінарною дисципліною, то терміни реабілітації ми можемо знайти також в словниках на тему медицини, психології, інклюзії та інвалідності. В Україні, в США та Канаді, Італії – реабілітація ветеранів виступає як окрема галузь, існують спеціальні організації на державному та приватному рівні з метою забезпечення повної інтеграції ветеранів в суспільство після поранення та травматичного досвіду.

1.3 Основні підходи та проблеми перекладу спеціалізованої термінології в англійській, українській та італійській мовах

Термін – це спеціалізований символ, що використовується для позначення та опису конкретних понять, об’єктів у межах певної дисципліни або галузі (Лебедева, 2017, с.68). Визначень терміна існує багато, але всі вони сходяться на тому, що термін представляє конкретне поняття, має дефініцію та належить до певної системи. Науковці також поділяють терміни на певні групи: загальнонаукові терміни, міжгалузеві терміни, вузькогалузеві терміни (Борисевич & Ратомська, 2012, с.226). Терміни реабілітації ми можемо віднести до міжгалузевої групи, оскільки вони можуть вживатися в декількох галузях одночасно: в медицині, біомеханіці, протезуванні, фізичній терапії, ерготерапії, стоматології.

Науковці зауважують, що досить складно відрізнити термін від професійної лексики. Про це в своїй дисертації говорить Р. Коваль, що одна частина лінгвістів вважає, що це одне й те саме поняття, інші – чітко

розрізняють термінологію та професійну лексику. М. Thelen говорить про розмиті межі між терміном і словом, він прирівнює її до різниці між мовою загального вжитку та фаховою: «терміни можуть стати словами, а слова термінами». Але для перекладачів спеціалізованих текстів слід розрізняти ці два поняття, оскільки якщо це звичайне слово, то вони мають певну свободу, а якщо це термін – необхідно підібрати відповідний еквівалент у мові перекладу (Коваль, 2019, с.39; Thelen, 2021, с.194).

Таким чином питання розмежування терміна і професійної лексики має безпосередній вплив на їх переклад, адже досить часто від статусу лексичної одиниці залежить вибір перекладацької стратегії.

Сьогодні українська термінологія перебуває на етапі постійного розвитку та змін і все ще перебуває у процесі систематизації. Україна активно залучена до співпраці з багатьма країнами та стрімко розширює партнерські відносини з європейськими та світовими організаціями (Олійник, 2024, с.46).

У своїй статті «Термінотворення та терміновжиток: норма і реальність» науковиця та перекладачка О. Кочерга зазначає, що першим українським дослідником терміноутворення був І. Верхратський, який сформулював дві проблеми, що й сьогодні фахівці різних галузей і мовознавці шукають рішення: 1) якому терміну віддати перевагу – своєму чи запозиченому (ажитація – психомоторне збудження, іммобілізація – знерухомлення), 2) як саме запозичувати: чужа основа – українська граматична форма (мультидисциплінарний, функціональний, реінтеграція, фасилітація) або вживати кальки чи транслітерації, зокрема інтернаціоналізмів (кейс-менеджмент, кліренс) (Кочерга, 2024, с.25).

У своєму дослідженні Н. Олійник говорить про необхідність згармонізування термінології національних стандартів із європейськими й міжнародними, оскільки це є невід’ємною частиною євроінтеграційного

процесу України. Гармонізація термінів – діяльність щодо позначення одного поняття у різних мовах такими термінами, які відтворюють ті самі чи подібні ознаки або мають чи мало відмінну форму. Згармонізування термінології сприяє вживанню української мови під час викладання змісту стандартів, відповідного, якісного маркування продукції та послуг українського походження на європейському та світовому ринках (Олійник, 2024, с.45). Авторка наголошує, що для досягнення згармонізування української термінології необхідно подолати низку викликів на внутрішньому рівні держави, до чого входить різноманітність мовних та культурних контекстів, розрив у розвитку міжнародних і національних стандартів, а також брак фахівців, що здатні долучитися до цієї справи. Незважаючи на це все більше українських науковців зацікавлені в дослідженні, покращенні та стандартизації української термінології і галузь реабілітації також не є винятком (Олійник 2024, с.46-47).

Сьогодні особливо важливо розвивати та збагачувати лексичний запас нашої мови, та водночас в деяких сферах майже неможливо обійтися без запозичень, передусім з англійської. У нормативних директивах підтримується тенденція зміцнення та урізноманітнення мови. Зокрема зазначається, що в разі сумнівів слід користуватися стандартизованою науково-технічною термінологією, визначеною у відповідних стандартах. Якщо ж такого слова немає у словниках, то можна утворити нове за правилами словотворення, що зазначені у ДСТУ 3966 (Тимчук, 2024, с.56).

За визначенням Н. Міщенко «переклад терміна» – це точне відтворення оригінального терміна засобами іншої мови за умови збереження стилю та змісту. Науковці виокремлюють певні проблеми в перекладі спеціалізованої термінології, а саме: відсутність відповідника у мові перекладу; існування декількох відповідників, термінологічна варіативність (Міщенко, 2012). Якщо

у першому випадку ми можемо застосувати такі перекладацькі прийоми як: транскодування – переклад терміну шляхом передачі його звукової (транслітерація) або графічної (транскрипція) форми за допомогою абетки мови перекладу; калькування – спосіб запозичення іншомовних слів шляхом буквального перекладу їхньої структури або виразу рідною мовою; експлікація – лексико-граматична трансформація, при якій термін мови оригіналу замінюється словосполученням, що передає його значення; Н.Міщенко також виокремлює прийом «опис значення», що застосовується при перекладі новітніх авторських неолгізмів: оригінальна форма терміну подається в лапках, після цього через дефіс йде пояснення мовою оригіналу. А щодо випадків, коли існує кілька варіантів перекладу і виникає питання, якому терміну слід віддати перевагу, то слід зважати на цільову аудиторію мови перекладу і стиль мови оригіналу, також важливо консультуватися з фахівцями та колегами перекладачами (Міщенко, 2012).

Під час дослідження реабілітаційної термінології французької та української мов Р. Коваль виокремлював описовий спосіб перекладу, калькування та транскодування з французької на українську та описовий і калькування для перекладу у зворотньому напрямку (Коваль, 2019, с.24).

На думку С. Лебедевої, між англійською та італійською мовами простежуються міжкультурні паралелі, зумовлені значним впливом латини на їх формування. Саме цим пояснюється наявність низки термінів зі спільним латинським походженням, попри фонетичні та граматичні відмінності між мовами, наприклад: *respirazione* – *respiration*, *mobilità* – *mobility*, *percezione* – *perception*. Італійська мова є безпосереднім нащадком латинської, тоді як англійська зазнала латинського впливу опосередковано – через французьку мову після Нормандського завоювання, а також унаслідок тривалого

функціонування латини як мови науки, зокрема медицини та юриспруденції (Лебедева, 2017, с.68).

Англійська мова дуже часто виступає донором термінів у зв'язку зі стрімким розвитком науки, зараз в словниках італійської мови ми можемо побачити неадаптовані запозичення (“*prestiti non adattati*” або “*forestierismi*”) як: *empowerment*, *case-care management INAIL*, *counseling*; або відбувається частково адаптоване запозичення: *assessment riabilitativo*, *attività in risk management* (INAIL, 2025).

У зв'язку з активним розвитком англійської медичної термінології та впливом латинської мови в італійській та англійській мовах, в італійській мові виникає варіативність та надмірна синонімія, що створює труднощі при перекладі з англійської. Такий випадок описано у дослідженні про переклад та адаптацію Original ABC Taxonomy for Medication Adherence. Дослідники зіткнулися з проблемою підбору адекватного еквівалента для терміна *adherence*, який в Італії плутали з *compliance*, *adesione*, *persistenza*. У ході дискусій та повторних опитувань Делфі було надано перевагу терміну *aderenza alla terapia farmacologica*, оскільки він підкреслював активну участь у лікуванні та готовність дотримуватися рекомендацій лікаря, що відповідало семантичному значенню терміна оригіналу. Термін *persistence* було перекладено як *persistenza alla terapia farmacologica* у значенні тривалість прийому ліків (Mucherino, 2023, с.9-12).

Р. Коваль зауважує, що явище синонімії в системі термінів реабілітації «зумовлене лінгвістичними і позалінгвістичними чинниками». Його дослідження показало, що поява синонімічних рядів, виникає внаслідок вживання 1) аббревіатур і повних форм; 2) питомого та запозиченого терміна; 3) термінів-епонімів, питомого та запозиченого термінів та епонімів; 4)

функціонування дублетів; 5) вживання професіоналізмів, діалектизмів, метафор, омонімів (Коваль, 2019, с.122).

1.4 Переклад медичної та реабілітаційної термінології

Переклад медичної термінології є одним з напрямлень спеціалізованого перекладу, де точність і відповідність термінів є надзвичайно важлива. Сьогодні вивчення спеціалізованого перекладу для медичних галузей – це актуальна і невичерпна тема для досліджень в галузі перекладознавства, не тільки тому що медицина стрімко рухається вперед паралельно з розвитком медичних наук і технологій, але й тому, що правильне використання медичної термінології є ключовим фактором при одномовній чи багатомовній комунікації в медичних спільнотах.

Професорка Коменського Університету в Словачії В. Džuganová у своїй науковій статті «English medical terminology – different ways of forming medical terms» спостерігає досить контроверсійне явище: *«дуже точно опрацьована, міжнародно стандартизована анатомічна та клінічна термінологія всіх галузей медицини, що характеризується певним термінологічним хаосом»*. Головна причина – швидкий розвиток наукових знань та необхідність оперативного найменування нових пристроїв, захворювань, симптомів тощо. Усі спроби уніфікувати клінічну медичну термінологію на міжнародному рівні дотепер були здебільшого невдалими. Перша спроба створити єдину міжнародну класифікацію захворювань була зроблена ще в 19 столітті. Ця класифікація не мала єдиних правил і, подібно до сучасної Міжнародної класифікації захворювань (МКЗ), є лише технічним інструментом, що використовується для статистичних цілей (Džuganová, 2013, с.55).

В своїй роботі професорка В. Džuganová, поділяє медичні терміни на дві групи: «*one-word and multiple word terms*» (ті, що складаються з одного слова та з багатьох слів). Вона виокремлює такі способи збагачення лексики: 1) утворення нових назв, 2) утворення нових значень і 3) запозичення слів з інших мов. Інші лінгвісти поділяють утворення нових термінів за способами їх формування: 1. морфологічне за допомогою деривації, складання, скорочення; 2. синтаксичне шляхом утворення словосполучень і багатослівних фраз; 3. семантичне шляхом конкретизації (уточнення) значення загальних слів; шляхом метафоричного та метонімічного перенесення попереднього значення; 4) запозичення слів з інших мов. (Džuganová, 2013, с.57-58)

На основі класифікації В. Džuganová науковиця Ю. Дев'ятко виокремлює таку класифікацію терміноутворення:

- 1) Морфологічні способи творення: афіксальні способи (афіксація); безафіксальні способи; осново- та словоскладання; аббревіація.
- 2) Синтаксичний спосіб: утворення стійких терміносполучень (на основі словосполучення), які являють собою дво- та багатокomпонентні терміни.
- 3) Семантичні способи: метафора та метонімія; 2) епонімія.

IV. Морфолого-синтаксичний спосіб: субстантивація, адвербіалізація

V. Запозичення (транскрибування, транслітерування та адаптивне транскодування, калькування) (Дев'ятко, 2019, с.23-26).

Слід зауважити, що спосіб запозичення авторка не додавала до списку, але зазначила в своїй роботі.

Р. Коваль у своєму дослідженні говорить, що існує велика кількість термінів реабілітації утворених за допомогою стрижневих слів. Він виокремлює такі терміни як «протез», «вправа», «гімнастика», «масаж» та ін. (Коваль, 2019, с.128). Терміном «стрижнєве слово» ми також будемо

послугуватися у другому розділі при аналізі корпусів текстів з реабілітації в англійській, італійській та українській мовах.

У своєму дослідженні про сучасні проблеми та тенденції перекладу медичної термінології Т. Ільченко зазначає, що в медичних установах зростає потреба в кваліфікованому перекладачеві, який буде посередником в міжкультурній та міжмовній комунікації між пацієнтом та спеціалістами. У своїй роботі авторка також говорить про вимоги, які висуваються до перекладачів у галузі медицини, а саме що переклад медичних текстів має здійснювати лише обізнаний в цій сфері фахівець, який вміє орієнтуватися в сучасних медичних термінах та використовувати профільну літературу, словники, довідники та додаткову інформацію, а також звертатися за консультацією до спеціалістів – лікарів того чи іншого вузького профілю. Подекуди існує уявлення, що спеціалізований медичний переклад краще здійснюють, не фахівці в галузі перекладу, а саме особи, які мають медичний ступінь або є практикуючими лікарями. Такий стереотип спростовує дослідження 2003 року “Errors in Medical Interpretation and Their Potential Clinical Consequences in Pediatric Encounters”, яке показало, що лікарі з профільною освітою припускають майже 22% похибок, у той час як висококваліфікований перекладач без медичної освіти допускає лише 12% (Ільченко, 2019, с.40; Flores, 2003).

На противагу цьому дослідженню можна виділити корпусне дослідження В. Сарруццо в Університеті Палермо присвячене аналізу перекладу медичних текстів, а саме 13 видання книги “Netter Collection of Medical Illustrations” та фрагментів перекладу італійською мовою, виконаний лікарями. Їхній переклад вважається найбільш точним та стилістично природнім для італійських медичних текстів. Авторка наголошує, що спеціалізований переклад не є механічною роботою, а потребує творчості та високого рівня обізнаності у

галузі перекладу. Для італійської мови не є характерним стислість на відміну від англійської, вона має характерний стиль та граматичні конструкції (Carpuzzo, 2020). Ми можемо навести кілька прикладів з цього дослідження:

18a. *“A person who has intellectual and physical dysfunction but is still capable of following commands and participating in therapy is a candidate for rehabilitation”* (Rehabilitation After Stroke, Vol. 8, Part III, Sec. IV, p. 200).

18b. *“Sono candidati alla terapia riabilitativa tutti i soggetti che, pur presentando alterazioni intellettive e fisiche, siano però capaci di eseguire comandi e di cooperare alla terapia stessa”* (Riabilitazione dopo ictus, Vol. 8, Parte III, Sez. IV, p. 200).

В цьому випадку авторка наголошує, що зміна місцями частин речення несе в собі лише стилістичну функцію, оскільки такий порядок буде більш характерним для італійської мови (В. Carpuzzo, 2020 р., с. 42-43).

Також можна розглянути випадок, де змінюється фокус інформації та розширення оригінального терміну *“range-of-motion exercises”* на *“esercizi di mobilizzazione”*:

20a. *“After surgery, the patient can begin gentle active and passive range-of-motion exercises if the fixation is secure”* (Injury to Femur, Vol. 8, Part III, Sec. I, p. 91).

20b. *“Dopo l'intervento, se la sintesi è solida, il paziente può iniziare con cautela una serie di esercizi di mobilizzazione attiva o passiva”* (Fratture del Femore, Vol. 8, Parte III, Sez.I, p. 91).

В оригіналі акцент робиться на діях, які може виконувати пацієнт, в італійській же фокус йде на умову, за якої пацієнт може приступати до вправ. (Carpuzzo, 2020, с.43).

Хотілось би ще виокремити дослідження, які присвячені крос-культурній адаптації та валідації шкали труднощів емоційної регуляції DERS (Difficulties

in Emotion Regulation Scale) на українську мову та Postural Assessment Scale for Stroke Patients (PASS, Оцінка постави пацієнтів, які перенесли інсульт) на італійську. Переклади медичних шкал та опитувальників проходять в декілька етапів. До перекладу опитувальника DERS на українську було запрошено два незалежних перекладача, один з них знав мету дослідження, інший не був проінформований. Вони підготували дві версії шкали DERS українською, на основі яких була створена згоджена та синтезована версія шкали. З метою перевірки якості перекладу цю версію було відправлено на зворотній переклад англійськими носіями, які не були ознайомлені з оригінальною версією опитувальника. Для крос-культурної адаптації була сформована робоча група, що аналізувала всі перекладені версії опитувальника включно з оригіналом і на основі цього створила префінальну версію, яка вже підтверджувалась під час інтерв'ю з учасниками. Для перекладу італійською шкали PASS застосовувалися ті самі стратегії, але перший переклад був виконаний двома італійськими фізичними терапевтами, що вільно володіють англійською (Сак & Федотова, 2023, с.35-37; Petrillo, 2021).

В Італії медичні тексти часто перекладають лікарі або фахівці з вищою освітою, а не лише професійні лінгвісти. Це пояснюється високою відповідальністю за можливі помилки та необхідністю юридичного підтвердження перекладу “traduzione asservata” (переклад має юридичну силу й іноді перекладач може завірювати його у суді) (Lantero, 2023, с.58-59). Бюрократична система італійських судів та медичних інститутів стимулює використання фахівців з глибоким досвідом, адже вони можуть гарантувати точність понять і термінів, це ми бачимо на прикладі перекладацького дослідження Б. Каппуццо та статей про крос-культурну адаптацію медичних шкал, опитувальників та інструкцій. Деякі італійські бюро перекладів у вимогах до перекладу медичних текстів зазначають, що саме фахівець зі

спеціалізацією у медицині або лікарі, що вільно володіють іноземною мовою, можуть залучатися до перекладу медичних документів. Такий підхід забезпечує надійність та відповідність медичної термінології (Traduzione.it, n.d.).

У своїй роботі Т. Ільченко також наводить у приклад класифікацію Ханнелора Лі-Янке, що базується на труднощах медичного перекладу та актуальна для будь-яких мовних пар: 1) термінологічні проблеми; 2) труднощі перекладу скорочень; 3) труднощі перекладу епонімів; 4) допустимість застосування англіцизмів; 5) особливості поєднання та сполучення мовних одиниць і структури тексту. Окрім цієї класифікації, авторка ще зазначає проблеми перекладу аббревіатур, які можуть використовуватися при відображенні результатів обстеження, назви медичного обладнання або ж електронні програми та додатки, що сьогодні використовуються в медичних закладах різних країн. Ця тенденція є особливо характерною для англійської мови (Т.Ільченко, 2019 р., с. 40-41).

Слід також виокремити епоніми – назва утвору (структури), явища (хвороби), поняття або методу за прізвищем людини, яка вперше виявила або описала їх. Такі терміноутворення популярні в медичній лексиці і їх також можна зустріти в реабілітаційній термінології: *тест Берга* – *Berg Balance Scale* – *test di equilibrio di Berg*; *тест Тінеммі* – *Tinetti test* – *scala Tinetti*; також при описі типу ампутації: *ампутація за Саймом* – *Syme's amputation* – *amputazione di Syme*; *Ампутація Гріммі-Шумановського* – *Gritti Stroke amputation* – *Amputazione di Gritti-Strokes* (B. Džuganová, 2013 р., с. 63).

Також однією з особливостей медичної термінології є поширене вживання термінів грецького та латинського походження. Наприклад, термінами грецького походження є: укр. *анатомія* – італ. *anatomia* – англ. *anatomy* (грец. *anatome* – «розтин»); укр. *терапія* – італ. *terapia* – англ. *therapy*

(грец. *therapeia* – «лікування»). Ці терміни зазвичай використовуються для опису та назв хвороб, медичних дисциплін та методів лікування.

Латинська мова також грає надважливу в медичній термінології, вона часто використовується для позначення назв органів, частин тіла, назв хвороб, патологічних станів та симптомів, ліків та інструкцій. Наприклад: укр. *ампутація* – італ. *amputazione* – англ. *amputation* (*amputo* – *відпізати*); укр. *фрактура* – італ. *frattura* – англ. *fracture* (лат. *fractura* – «перелом»); укр. *вена* – італ. *vena* – англ. *vein* (лат. *vena* – «вена»); укр. *м'яз* – італ. *muscolo* – англ. *muscle* (лат. *musculus* – «м'яз»).

Ми можемо також виокремити прикметники латинського походження, які пояснюють положення, відстань чи напрямок в анатомії: укр. *дистальний* – англ. *distal* – *distale*, укр. *проксимальний* – англ. *proximal* – італ. *prossimale*, укр. *контрлатеральний* – англ. *contralateral* – італ. *controlaterale*, укр. *латеральний* – англ. *lateral* – італ. *laterale*, *дорсальний* – англ. *dorsal* – італ. *dorsale*.

Деякі терміни греко-латинського походження утворюють також неологізми: укр. *міоелектричний протез руки* – англ. *myoelectric prosthetic hand* – італ. *protesi mioelettrica di mano*; укр. *остеоінтеграція* – англ. *osseointegration* – італ. *osteointegrazione*; укр. *регенеративні периферичні нервові інтерфейси (RPNI)* – англ. *RPNI (Regenerative Peripheral Nerve Interfaces)* – італ. *interfacce nervose periferiche rigenerative (RPNI)*.

1.5 Військова та тактична медицина: специфіка термінології в англійській, українській та італійській мовах

У медичній енциклопедії П. Червяка військова медицина визначається як «галузь медицини що охоплює систему наукових знань та практичних заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я військовослужбовців профілактику та лікування захворювань, а під час бойових дій – бойових уражень». Вона також

включає принципи й спеціальні медичні методи захисту від бойових уражень та організацію медичного забезпечення військ у різних умовах мирного та воєнного часу (Червяк, 2012, с.571)

У сучасному контексті, коли йдеться про надання медичної допомоги під час бойових дій, частіше використовують поняття «тактична медицина». На відміну від ширшого поняття «військова медицина», яке охоплює медичну діяльність у збройних силах як у мирний так і у воєнний час, термін «тактична медицина» стосується практичних дій на полі бою та застосовується не лише у війську, а й інших оборонних та силових структурах (Llewellyn, 2017).

В італійській мові існує два поняття, що дотичні до нашої мови “*sanità militare*” та “*medicina militare*”. Термін “*sanità militare*” – комплексна організація охорони здоров’я Збройних сил і найчастіше вживається в контексті військової медицини, як частини державного або місцевого устрою. Наведемо приклад з Кодексу військового устрою в Італії: (Закон № 66/2010, ст. 181-213): “*Il servizio sanitario militare (SSM) è un sistema di strutture e servizi assicurate prioritariamente il complesso delle attività che concorrono a garantire l’efficienza psicofisica del personale militare e civile della Difesa*” («Військова Медична Служба (ВМС) – система структур і служб, яка повинна в першу чергу забезпечувати комплекс заходів, що сприяють гарантуванню психофізичної ефективності військового та цивільного особового складу») (Camera dei Deputati, 2020, Secondo il Codice ordinamento militare). Ми також знайшли наступні терміни: *Associazione Nazionale della Sanità Militare Italiana (A.N.S.M.I.)*, *Scuola di Applicazione di Sanità Militare a Firenze*, *generale della Sanità militare britannica*. Термін “*medicina militare*” більше вживається в міжнародному та загальному контексті військової медицини як галузі знань.

В англійській мові є поняття “*battlefield medicine*”, що буквально перекладається як «медицина на полі бою», але у сучасних текстах надається

перевага іншому терміну “combat casualty care”. Цей термін прийшов з Tactical Combat Casualty Care (TCCC, Тактична бойова допомога пораненим) – це підхід до надання допомоги постраждалим на полі бою, який з'явився в другій половині 90-х років і походить від програми PHTLS (Prehospital Trauma Life Support) NAEMT (National Association of Emergency Medical Technicians), світового авторитету в галузі навчання з надання долікарняної допомоги, і є стандартним методом надання допомоги постраждалим у тактичних ситуаціях. Він офіційно визнаний і інтегрований в міжнародні протоколи з управління травмами збройними силами США, Об'єднаним командуванням збройних сил США (USSOCOM) і, відповідно, збройними силами НАТО, зокрема Італії (Garofalo & Caputo, 2024, с.13-14).

Цей протокол вважається стандартом надання допомоги в бойових умовах та перекладений українською з дозволу організації Deployed Medicine та активно застосовується зараз. Програма TCCC розпочалася як біомедичний дослідницький проєкт Військово-морських сил США після виявлення, що надмірна кровотеча з кінцівок внаслідок травми стала однією з головних причин смертності на полі бою. Цього можна було б запобігти, якби правильна перша допомога була надана вчасно за допомогою правильного накладання турнікету (джгута). Це дало поштовх до систематичної переоцінки всіх попередніх аспектів надання допомоги при пораненнях на полі бою і після трьох років досліджень з'явилася перша в історії серії рекомендацій щодо надання допомоги під час бойових дій і зараз постійно оновлюється та застосовується на міжнародному рівні. Це також значно повпливало на термінологію військової медицини в італійській та українській мовах (Butler, 2017).

TCCC поділяється на три етапи:

- 1) Care Under Fire (CUF) – cure sotto il fuoco nemico – допомога під вогнем;
- 2) Tactical Field Care (TFC) – cure in ambiente tattico – допомога в тактичних умовах;
- 3) Tactical Evacuation Care (TACEVAC) – evacuazione tattica del ferito – допомога при тактичній евакуації або тактична евакуаційна допомога.

Для термінології тактичної медицини характерна стислість, ясність та нейтральність. Характерним є вживання аббревіатур, які запозичуються в українську та італійську мови. Подібні аббревіатури слугують для того, аби запам'ятати правильний алгоритм дій під час надання допомоги (Butler, 2017).

Наприклад, MARCH (Massive Hemorrhage, Airways, Respirations, Circulation, Head injury / Hypothermia) спрямований на усунення загрози життю. В українській – Алгоритм MARCH (Масивна кровотеча, прохідність дихальних шляхів, дихання, циркуляція, травма голови/гіпотермія), італійською – Algoritmo MARCH (gestione delle emorragie massive, gestione delle vie aeree, gestione della respirazione, gestione dello shock, gestione dell'ipotermia/trauma cranico). Цей акронім часто вживається з акронімом PAWS (Pain, Antibiotics, Wound, Splinting), який застосовується, коли усунена загроза життю. Важливим акронімом ще є POI (point of injury) – місце поранення – punto di infortunio (POI) – в українській мові ця аббревіатура не запозичується.

Терміни “tourniquet” та “triage” мають французьке походження і запозичуються в англійській, італійській та українській саме з французької, натомість в українській також вживається термін «медичне сортування» як синонім до слова «тріаж».

В українській та італійській мовах інколи використовуються синонімічні відповідники до терміна «турнікет» (італ. *tourniquet*) вживають *джгут* та *laccio emostatico*. Однак слід зауважити, що *laccio emostatico* має ширше значення і в

італійських текстах на тему військової медицини надається перевага терміну *tourniquet*, який є точніше в зазначеному контексті.

В італійській мові одному терміну може бути кілька відповідників: *traumatic-brain injury (TBI)* – *lesione cerebrale traumatica* та *trauma cranico*, однак в українській мові цей термін перекладається «черепно-мозкова травма» (ЧМТ). Деякі терміни перекладаються методом калькування: *hemorrhagic shock* – *геморагічний шок* – *shock emorragico*; *penetrating wound* – *проникне поранення* – *lesione penetrante*. Нам також вдалося знайти різний варіант перекладу *blunt abdominal injuries* в українській мові. Калькований переклад «тупа травма живота» застосовується в перекладі посібника з тактичної медицини ТССС від Deployed medicine (Joint Trauma System, 2023). В інших перекладах українською ми знаходимо варіант «закрита травма живота» так само як і в італійській *lesioni addominali chiuse*. Ми можемо припустити, що поняття «тупа травма» більше відповідає стилю військової та тактичної медицини, тому в посібнику військової медицини він може бути доречний, оскільки це може спростити міжмовну комунікацію між іноземними інструкторами та учнями.

Стиль лексики військової та тактичної медицини відрізняється від загальномедичної термінології: Для нього характерні стислість, функціональність і прозорість. Головне завдання – забезпечити однозначне й швидке розуміння між фахівцями в умовах підвищеного ризику та дефіциту часу. Саме тому в данному посібнику активно використовуються міжмовні аббревіатури, кальки та запозичення, які спрощують міжмовну комунікацію та сприяють уніфікації стандартів надання допомоги в польових умовах. Таким чином термінологія тактичної медицини в українській та італійській мовах формується на перетині глобальних нормативів ТССС та національних мовних традицій, що дозволяє адаптувати світовий досвід до локальних потреб і

водночас забезпечувати ефективну взаємодію між військовими медиками різних країн.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

У висновках до цього розділу ми можемо сказати, що «реабілітація» – це комплексний, багатoproфільний процес, спрямований на відновлення фізичних, психічних, соціальних та функціональних можливостей людини, що були втрачені чи порушені внаслідок хвороби, травми чи інвалідності, що спрямовані на відновлення втрачених функцій та досягнення максимально можливого рівня самостійності. В ході реабілітації задіяна мультидисциплінарна команда фахівців, яка передбачає індивідуальний підхід до пацієнта з урахуванням його потреб і особливостей середовища. Сучасна система реабілітації, що формується в українській та міжнародній науковій практиці – структурована, системна та динамічна, відображає розвиток галузі та включає терміни, пов'язані з порушенням здоров'я, методами відновлення, засобами реабілітації та фахівцями у цій галузі. Значний розвиток цієї системи в Україні зумовлений сучасними викликами, зокрема військовими подіями, що стимулює появу нових термінів для позначення понять реабілітаційної практики.

Одним з головних джерел реабілітаційної термінології, що активно використовується фахівцями є Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ/ICF). Вона застосовується для опису стану здоров'я та можливостей пацієнта, планування лікування та реабілітації. Ця класифікація дозволяє розглядати здоров'я людини як результат взаємодії ізичних та психологічних функцій із навколишнім середовищем, що сприяє цілісному баченню потреб пацієнта та ефективному плануванню реабілітаційних заходів.

Реабілітаційна термінологія активно розвивається на міжнародному рівні, завдяки використанню англійської мови у галузі науки та медицини завдяки таким ресурсам як PubMed, Physipedia, Cochrane Rehabilitation, National Library of Medicine. Професійні організації як World Physiotherapy, АРТА, Associazione Italiana di Fisioterapia суттєво впливають на стандартизацію термінології та впровадження сучасних клінічних практик, а академічні видання та наукові журнали забезпечують актуальне доказове наповнення термінологічної бази. Значний внесок також робить Міністерство оборони та Міністерство по справах ветеранів США, які також створюють клінічні протоколи з реабілітації після бойових травм, зокрема ампутацій. Академічні видання та наукові журнали, присвячені фізичній терапії та протезуванню, забезпечують актуальне та доказове наповнення термінологічної бази, що використовується при роботі з пацієнтами. В Україні реабілітація після військових поранень та ампутацій активно розвивається завдяки діяльності державних установ, благодійних організацій та приватних центрів реабілітації, що впроваджують комплексний підхід до фізичної, психологічної та соціальної інтеграції пацієнтів.

Ми можемо сказати, що не має єдиного підходу до трактування поняття «термін», але трактування науковців свідчать про системність та однозначність терміна у галузі, до якої належить термін. Розмежування терміна та професійної лексики досі залишається дискусійним, це можна пояснити динамічним розвитком лексики в окремих галузях.

Реабілітаційна терміносистема вимагає комплексної узгодженої термінології та координації на міжнародному, національному та локальному рівнях і продовжує динамічно розвиватися як у світовій так і в українській практиці.

Велика кількість досліджень української термінології сигналізує про активну стадію розвитку та стандартизації, особливо в контексті євроінтеграції та колаборації з міжнародними організаціями.

Переклад спеціалізованої термінології представляє низку труднощів, науковці виокремлюють відсутність відповідників, наявність кількох відповідників у мові перекладу та варіативність термінології. Науковці виокремлюють такі способи перекладу як калькування, транскодування, описовий переклад та опис значення. Високий рівень адекватного/еквівалентного перекладу можна досягнути за умови правильного визначення цільової аудиторії, стилю тексту оригіналу та консультації з фахівцями та колегами.

Особливу складність при перекладі також створює вплив латинської та англійської мов, паралельне вживання епонімів та аббревіатур на позначення одного й того самого поняття або паралельне використання калькованого перекладу та власного відповідника, що призводить до надмірної синонімії та варіативності термінів у медичній та реабілітаційній сфері.

Переклад медичної термінології – це складний і багатогранний напрямок спеціалізованого перекладу, він поєднує лінгвістичну точність, міжкультурну компетентність та глибоке розуміння фахового контексту. Вищезазначені дослідження показують, що стрімкий розвиток медицини, створення нових понять і термінів, а також певний «термінологічний хаос» значно ускладнюють роботу перекладача. Різні класифікації способів від морфологічних і синтаксичних до семантичних і запозичень – демонструють складність структурних процесів, які лежать в основі медичного термінотворення.

Порівняння підходів у різних мовних спільнотах, зокрема українській та італійській, свідчить про культурно-мовні особливості, типові граматичні моделі та традиції у галузі спеціалізованого перекладу суттєво впливають на

його стратегії. Приклади з дослідження В. Carruzzo доводить, що найбільш точним і природнім переклад медичних текстів стає тоді, коли поєднуються лінгвістична компетентність і глибока фахова обізнаність. Але все залежить від країни та мови перекладу, в деяких країнах спеціалізований переклад вимагає професійної перекладацької підготовки та досвіду не менше ніж медичних знань. У сфері медичного перекладу дуже важлива адаптація шкал та опитувальників, яка проходить в кілька етапів, що демонструє важливість та складність забезпечення термінологічної точності та еквівалентності в науково-медичних дослідженнях. Терміни греко-латинського походження залишаються фундаментом міжнародної медичної лексики, їхні основні ще досі застосовуються при утворенні неологізмів, які вже запозичуються в інші мови з англійської.

Термінологія військової тактичної медицини також має свої складнощі та потребує більш глибокого дослідження в італійській, англійській та українській мовах. Кожна з мов має свою особливу терміносистему, але після впровадження TCCC (Tactical Combat Casualty Care) спостерігається більше запозичень з англійської мови, особливо аббревіатур.

У підсумку можна сказати, що особливості спеціалізованого перекладу та терміносистеми української, англійської, італійської обумовлюються культурними, історичними та лінгвістичними відмінностями. Спеціалізований переклад вимагає високого рівня фаховості, доступу до сучасних ресурсів та постійного оновлення знань. Саме через це дослідження в цьому напрямку залишаються актуальними та відкривають перспективи для подальшого наукового аналізу.

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ ТА ПЕРЕКЛАД РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ВІЙСЬКОВИМИ ПОРАНЕННЯМИ ТА АМПУТАЦІЯМИ

2.1 Особливості термінотворення англійської термінології реабілітації

З метою аналізу способів словотворення термінів реабілітації після ампутації та військових поранень було створено корпус текстів. Цей корпус включає фрагменти 58 статей взятих з англомовних міжнародних видань з медичною, реабілітаційною, військовою тематиками. Також до корпусу текстів входили два документи з клінічними рекомендаціями про реабілітацію ветеранів з трансфеморальною та транстібіальною ампутацією від Міністерства оборони США та Veteran Affairs (VA). Корпус налічує приблизно 46 тис. лексичних одиниць.

Під час аналізу корпусу текстів на тему реабілітаційної термінології після ампутації та військового поранення було виявлено:

Мал.2.1 Хмара слів англомовного корпусу

Найвживаніші терміни в корпусі текстів, що належать до медичної тематики: amputation (486), limb (359), patient (367), injury (135), stump (44), pain (90), care (79), disease (37), disarticulation (10).

Терміни з стрижневим словом “amputation” утворюють терміни для позначення рівнів та типів ампутації за структурою Adj+N (прикметник + іменник) та рідше Adj +N+N (прикметник + іменник+ іменник):

Рівні ампутації: *transfemoral amputation* (28), *above-knee amputation*, *below-knee amputation* (12), *transhumeral amputation* (2), *transradial amputation* (3), *transtibial amputation* (15), *partial-hand amputation* (2).

Види ампутацій: *bilateral amputation* (4), *traumatic amputation* (9), *lower extremity amputation* (10), *upper extremity amputation* (5), *lower limb amputation* (20), *upper limb amputation* (8).

Похідні слова від терміна “amputation”: *amputated* (74), *amputee* (101).

Іпонімом терміну ампутації ми можемо вважати термін “disarticulation”(10) – ампутація, що проходить через суглоб кінцівки: *knee disarticulation* (5), *shoulder disarticulation* (2), *wrist disarticulation* (2).

Терміни зі стрижневим словом “injury” утворюють складні терміни дотичні до військової медичної термінології: *UL limb musculoskeletal injury* (2), *combat injuries* (2), *blast injury* (14), *blast wave traumatic injury* (1).

Для термінів зі стрижневим словом “stump” (укр. «кукса, залишкова кінцівка») характерне складання двох іменників (N+N): *stump management* (4), *stump care* (1), *stump maturity*(1), *stump pain* (2), *stump infection* (1), *stump support* (1), *stump muscle* (2), *stump length* (1), *stump volume* (1), *amputation stump*, *stump-specific interventions* (1).

Менш поширеними є прийменникові словосполучення: *bandage of the stump*, *tip of the stump*, *shape of the stump*.

Слово “dressing” перев’язка в цьому корпусі текстів утворює групу термінів, що вживаються в контексті післяопераційного догляду за куксою : *rigid dressing*, *soft dressing*, *plaster dressing*, *postoperative limb dressings*, *removable rigid dressing* (RRD).

За допомогою слова “pain” утворюються багатокomпонентні терміни способом складання прикметника та двох іменників: *phantom limb pain* (12), *lower back pain* (3), *postoperative stump pain* (1). Складанням двох іменників можуть бути наступні терміни: *pain management* (5), *pain intensity* (1), *pain sensation* (1), *pain indicators* (1). Спостерігається частотне вживання однокомпонентних термінів греко-латинського походження: *ischemia*, *edema*, *contracture*, *neuroma*.

Термін “rehabilitation” зустрічається в корпусі 307 разів і є стрижневим словом або частиною для наступного ряду багатокomпонентних термінів: *post-operative rehabilitation* (5), *post-amputation rehabilitation* (1), *comprehensive medical-psychological rehabilitation* (1), *Individual Rehabilitation Program* (IRP – у формі аббревіатури), *rehabilitation program* (25), *rehabilitation process* (18), *rehabilitation center* (8), *rehabilitation cycle* (5), (існує ще один варіант терміну *rehab-cycle*), *rehabilitation outcomes* (6), *inpatient rehabilitation setting* (3), *rehabilitation treatment* (6), *inpatient rehabilitation facilities* (3, IRF), *virtual rehabilitation* (4), *rehabilitation outcomes* (6), *rehabilitation system* (4), *rehabilitation interventions* (3), *rehabilitation therapy* (2), *rehabilitation approach* (2), *prosthetic rehabilitation decisions* (2), *rehabilitation phase* (2), *rehabilitation practices* (3), *rehabilitation technology* (4), *rehabilitation capabilities* (2).

Для утворення термінів, що позначають засоби реабілітації та реабілітаційні втручання у якості стрижневого слова використовується “training” (135): *KAATSU training*, *range of motion training*, *strength training*, *balance training*, *high-load training*, *neuromuscular training* (NMT), *postural balance training*, *trauma practitioner training*, *gait training*, *weight-shifting training*, *proprioceptive training*.

Слід також виокремити групу термінів, які позначають функціональні показники реабілітації, вони поділяються на однокомпонентні та

багатокомпонентні: *gait, strength, mobility, range of motion (ROM), motor skills, cardiovascular fitness*; терміни *reciprocal arm swing, stance time, step length* – належать до підкатегорії «параметри ходи» (“gait parameters”).

У корпусі текстів також були зафіксовані терміни, що належать до групи «Тренувальне та реабілітаційне обладнання»: *treadmill, weight-ball, hurdles, parallel bars, level surfaces, balance beam, ramps, stairs* – ці терміни позначають предмети або обладнання, що використовується для розвитку сили, координації та балансу під час занять з фізичної терапії/реабілітації.

У корпусі текстів зустрічаються два поняття “physical therapy” (13) та “physiotherapy”(10). Ці терміни є ідентичними, оскільки перший варіант написання характерний для США, а другий варіант – для Великобританії та Канади. Терміни, в яких також виступає одним із компонентів “therapy” можна поділити на дві групи за способом словотвору: складання слів та складання основ або на багатокомпанентні та однокомпанентні:

- 1) *occupational therapy, recreational therapy, comprehensive exercise therapy, massage therapy, mirror therapy*
- 2) *psychotherapy, apitherapy, kinesiotherapy*

В англійській мові терміни *prosthesis, prosthetic* та *prosthetics* часто плутають, особливо під час перекладу. Ми можемо це пояснити морфологічною структурою мови. Іменники в англійській також можуть виконувати функцію означення, але це рідко відображається афіксальним способом окрім (‘s означення приналежності) чи прийменником як наприклад в українській та італійській.

У словнику Merriam-Webster надається така дефініція терміну “prosthesis”: “*an artificial device to replace or augment a missing or impaired part of the body*” («штучний виріб/девайс, що замінює або доповнює відсутню або

пошкоджену частину тіла»)(Merriam-Webster). На сайті The Free Dictionary також надається декілька схожих за значенням дефініцій.

Термін *prosthetic* у Merriam-Webster визначається як прикметник у значенні: «використовується у якості/пов'язаний з протеза/ом». Натомість у словнику Cambridge існує не лише визначення *prosthetic* як прикметника, але й як іменника: “*an artificial body part, such as an arm, foot, or tooth, that replaces a missing part*”(«штучна частина тіла, така як рука, нога або зуб, що заміняє відсутню частину тіла»).

Термін “*prosthetics*” визначається в усіх трьох словниках як галузь медицини/науки, що займається протезами/штучними частинами тіла. В українській мові термін-відповідник – «протезування».

На сайтах Amputee Coalition та Ottobock, також дається визначення всім трьом термінам, де все таки “*prosthesis*” – це іменник та означає штучну кінцівку, “*prosthetic*” – прикметник, що позначає протез; “*prosthetics*” – це галузь або спеціальність, що фокусується на виготовленні протеза або позначає галузь знань, що займається дослідженням протезів та процесу протезування (Amputee Coalition, Ottobock, n.d.). Тотожна ситуація відбувається з термінами “*orthosis*”, “*orthotics*”, “*orthotic*”.

Приклади вживання терміна “*prosthesis*” у корпусі текстів: *prosthesis fabrication* – «виготовлення протезу», *prosthesis fitting* – «примірка протезу», «*transfemoral prosthesis*» – «трансфеморальний протез», *silicon prosthesis* – «силіконовий протез», *prosthesis utility* – «функціонал/зручність у використанні протеза»; *abandonment prosthesis* – «припинення користування протезом»; *prosthesis wear time* – «час носіння протезу», *myoelectric prosthesis* – «міоелектричний протез»; *stubby prostheses* – «укорочений протез для двобічної ампутації».

Приклади вживання слова *prosthetic* у корпусі текстів: *prosthetic gait* – «ходьба з протезом», *prosthetic limb* – «протез кінцівки», *prosthetic knee* – «колінний протез/протез коліна», *microprocessor-controlled prosthetic knee* – «мікропроцесорний протез коліна/колінного вузла»; *prosthetic fitting* – «примірка протезу».

До теми протезування також належить категорія термінів, що стосується типів та компонентів протезу: *socket*, *energy-storage foot*, *temporary prosthesis*, *alignment*.

У корпусі англійських текстів на тему реабілітації після ампутації спостерігається частотне вживання аббревіатур, які також можна поділити на такі тематичні категорії:

- 1) Медичні діагнози та травми: PAD (Peripheral Arterial Disease) – «Захворювання периферичних артерій» (ЗПА), CLTI (Chronic Limb-Threatening Ischemia) – «Хронічна ішемія кінцівок», TBI (Traumatic Brain Injury) – «черепно-мозкова травма» (ЧМТ);
- 2) Типи ампутацій: SDA (Shoulder disarticulation) – «екзартикуляція плеча», KDA (Knee Disarticulation) – «екзартикуляція коліна», PFA (Partial Foot Amputation) – «часткова ампутація стопи»;
- 3) Реабілітаційні шкали, опитувальники, класифікатори: MMT (Manual muscle testing) – «мануальне м'язове тестування» (ММТ), BI (Barthel Index)/ADL (Activities of Daily Living) – «Індекс Бартела»/ «Активність повсякденного життя», AMP (Amputee Mobility Predictor) – «Прогноз мобільності пацієнтів з ампутацією», 6MTWT (Six-Minute Walk Test) – «6-хвилинний тест ходи», PLUS-M (Prosthetic Limb Users Survey of Mobility) – «Опитувальник мобільності користувачів протезів», TAPES (Trinity Amputation and Prosthesis Experience Scale) – «Оцінка досвіду використання протезами», ICF (International Classification of

Functioning), FIM (Functional Independence Measure) – «шкала оцінки рівня самостійності в житті» (Солтик, 2025, с.23);

- 4) Організації, та державні установи: VA (Veteran Affairs/Veteran Administration) – «управління по справах ветеранів», ICRC (International Committee of the Red Cross) – МКЧХ (Міжнародний комітет Червоного Хреста); UEMS-PRM (European Union of Medical Specialists in Physical and Rehabilitation Medicine) – «Європейське товариство фізичної та реабілітаційної медицини»;
- 5) Хірургічні техніки: TMR (Targeted Muscle Reinnervation) – «цільова реіннервація м'язів», RPNI (Regenerative Peripheral Nerve Interfaces) – «регенеративні периферичні нервові інтерфейси»; AMI (Agonist antagonist Myoneural Interface) – «міонейронний інтерфейс агоніст–антагоніст»;
- 6) Новітні технології реабілітації: CAREN (Computer Assisted Virtual Environment) – «Комп'ютерне вередовище реабілітації (CAREN)».

В данному корпусі текстів також присутня військово-медична термінологія: *blast injury* – «вибухова травма», *shock wave* – «ударна хвиля», *ballistic trauma* – «балістична травма», *combat-related amputation* – «ампутація внаслідок бойових поранень», *survivability* – «виживання, живучість», *triage* – «тріаж, медичне сортування», *tourniquet* – «турнікет, джгут», *hemostatic dressing* – «гемостатична пов'язка».

В корпусі текстів були зафіксовані багатокomпанентні терміни, що позначають психічний стан пацієнта або психічні розлади: , *anxiety-depressive disorder*- «тривожно-депресивний розлад», *organic emotionally labile disorders* – «органічні емоційно лабільні розлади», *post-traumatic stress disorder* – «посттравматичний стресовий розлад».

В термінології реабілітації прикметник *functional* («функціональний») відіграє важливу роль у термінотворенні, зокрема при визначенні засад та засобів реабілітації. Така тенденція пов'язана із впливом Міжнародної класифікації функціонування (МКФ) і проявляється у термінах: *functional outcome, functional independence, functional limitations, functional goal, functional recovery*.

Дослідження корпусу текстів на тему реабілітаційної термінології після ампутації показало, що англійська мова має сильну термінологічну стандартизовану базу. Найбільш продуктивним способом термінотворення в англійській є словоскладання та аббревіація. Також були зафіксовані терміни та прикметники греко-латинського походження серед яких терміни, які стабільно вживаються у галузі медицини та неологізми у галузі протезування та хірургічних технік: *osseointegration, myoelectric prostheses, TMR, RPNI*. Окрім термінів греко-латинського походження були також зафіксовані запозичення з французької мови: *fatigue, triage, massage, debridement*.

2.2 Особливості термінотворення італійської термінології реабілітації

Для аналізу способу утворення термінів було створено корпус італійських текстів з фрагментів наукових робіт та досліджень, статей з журналу “*Medicina Militare*” та “*Medicine та Giornale Italiano di Medicina Riabilitativa*”. Корпус текстів налічує 55 тис. Слів. Тексти у корпусі присвячені реабілітації після ампутації, протезуванню, лікуванню фантомного болю, реабілітаційним інноваціям психологічній підтримці ветеранів.

Виявлені наступні найвживаніші слова у корпусі: *protesi* (470), *moncone* (241), *dolore* (245), *amputazione* (147), *paziente* (199), *fantasma* (175), *movimento* (109), *arto* (130), *gomito* (104), *mano* (122), *ginocchio* (122).

Мал.2.2 Хмара слів італійського корпусу текстів

Терміни для дослідження в італійському корпусу текстів ми можемо розділити на такі категорії: 1) Протезування; 2) Види та рівні ампутації; 3) Догляд за куксою; 4) Реабілітаційні втручання та вправи; 5) Анатомія та рухові функції; 6) Психологія та соціальна інтеграція ветеранів.

Протезування: Велика кількість термінів протезування як і в англійській мові утворюється за допомогою стрижневого слова *protesi*, найпродуктивнішим методом можна назвати утворення словосполучень прикметника з іменником (N+ Adj.): *protesi mioelettrica, protesi funzionale, protesi elettroniche, protesi modulare, protesi estetiche, protesi transtibiali, protesi transfemorale, protesi scheletrica, protesi endoscheletriche, protesi ibrida, protesi definitiva, protesi provvisoria/temporanea, protesi immediata*. Подібні терміни відтворюють функцію, рівень ампутації та конструкцію протеза.

Терміни, що означають компоненти протеза: *invasatura/invaso, pilone, piede (protesico), ginocchio monocentrico, ginocchio protesico, fasce di sospensione, dispositivo per allineamento protesico, calza copriconcone, cuffia protesica, uncino, manipolatore.*

Похідні слова від *protesi*: *protesico*, *protesizzare*, *protesizzato*, *protesizzazione*.

Види та рівні ампутації: Для позначення рівнів і типів ампутацій в італійській як і в англійській мові є терміни греко-латинського походження:

transfemorale, transradiale, transtibiale, transomerale. Також використовується більш загальне визначення: *amputazione sotto il ginocchio, amputazione sopra al ginocchio*. Ампутація через суглоб також позначається терміном латинського походження: *disarticolazione (di ginocchio, d'anca, di gomito, di polso)*.

Догляд за куксою Термін *moncone* – «кукса, залишкова кінцівка» не утворює терміни способом складання іменників, що є характерним для англійського відповідника *stump*.

В італійському корпусі текстів ми знаходимо такі словосполучення з терміном *moncone*: *moncone della coscia, moncone di braccio* – позначають анатомічне розташування залишкової кінцівки (стегна, руки); *apice del moncone* («верхівка кукси»). Еквівалентом до *stump management* в італійському корпусі текстів виступає *gestione del moncone*.

Натомість в тексті є група термінів, що вживаються в контексті догляду за куксою, а саме це різні види перев'язок, які слід застосовувати в післяопераційний період: *bendaggio morbido, bendaggio rigido, benda elastica*.

Реабілітаційні втручання та вправи: Ефективним компонентом у термінотворенні у контексті реабілітаційних втручань та методів лікування в італійській мові може виступати “*terapia*”: однокомпонентні терміни утворені словоскладанням: *chinesiterapia, elettroterapia, idrochinesiterapia, fisioterapia, crioterapia*; багатокomпонентні терміни: *terapia dello specchio, ultrasuono terapia, terapia elettroconvulsiva (ECT) terapia con calore, Fisiokinesi Terapia (FKT також є варіанти cinesiterapia/chinesiterapia,), terapia occupazionale*; також серед деяких технік реабілітації вживаються аббревіатури: TENS (Stimolazione elettrica transcutanea nervosa), TECAR (Trasferimento Energetico Capacitivo e Resistivo або Tecarterapia).

Для позначення видів тренувань під час реабілітації в італійській мові використовуються стрижневі слова як ***allenamento*** (*allenamento funzionale*,

allenamento intensivo, l'allenamento dei muscoli del moncone); **addestramento** (*addestramento all'utilizzo della protesi; addestramento alla deambulazione*). Ці два терміни в контексті реабілітації англійською найчастіше перекладаються як “*training*”; українською – “*allenamento*” – «тренування»; “*addestramento*” – «навчання, підготовка, тренування». Термін “*allenamento*” вживається лише в контексті фізичної підготовки та спорту. Для “*addestramento*” має ширше значення та використовується при повноцінному процесі навчання та набуття конкретних навичків: “*addestramento militare*” – «військова підготовка»; “*addestramento di recitazione*” – «навчання акторській майстерності» (Treccani, n.d.).

Останніми роками в італійській мові все частіше замість цих двох термінів вживається запозичення з англійської *training* за структурою Adj+N: *training neuromotorio, training ambulatoriali, training tattile, training fisico, training riabilitativo, training protesico, training VR* – іменник та запозичення з англійської сигли терміну “*Virtual Reality*”.

У контексті реабілітаційних вправ і методів термін “*gait training*” («навчання ходьбі») дуже часто вживаний та важливий у сфері протезної реабілітації. В італійській мові нам вдалося знайти кілька відповідників: *training del passo, rieducazione del cammino, training deambulatorio e del passo, addestramento alla deambulazione, rieducazione alla deambulazione, rieducazione al cammino, rieducazione del passo*.

У дослідженні Associazione Italiana di Fisioterapia було зафіксоване вживання “*training del passo*” у якості відповідника “*gait training*”(2022).

Поняття реабілітації та відновлення розкривається через такий синонімічний ряд: *riabilitazione, recupero, rieducazione, ripristino*.

Термін “*riabilitazione*” має більш системний і комплексний характер: *processo di riabilitazione, protocollo di riabilitazione, riabilitazione*

cardiovascolare, riabilitazione dell'amputato. Термін “recupero” вживається лише в контексті відновлення та повернення певних фізичних функцій: *recupero funzionale, recupero della persona disabile, recupero della deambulazione, recupero motorio, recupero riabilitativo*. Поняття “rieducazione” означає застосування терапії, спрямованої на відновлення порушеної функції або навчання новим методам, які допоможуть у виконанні цієї функції (Corriere Salute, 2024): *rieducazione alla deambulazione, rieducazione globale alla motricità, rieducazione protesica, rieducazione motoria*.

Основне значення слова “ripristino” полягає у поверненні чогось до первинного та цілісного стану (Corriere della Sera, n.d.): *ripristino dell'equilibrio, ripristino dello schema motorio del cammino perduto, ripristino parziale della mano, ripristino delle funzioni motorie, ripristino di flusso sanguigno*.

Для позначення вправ продуктивним стрижневим словом може виступати “esercizio”. Ми знайшли групу термінів у корпусі текстів та поділили її за способом термінотворення:

Утворення словосполучень (N+Adj): *esercizi statici, esercizi isometrici, esercizi dinamici, esercizio “fast feet”* (часткове запозичення з англійської).

Багатослівні фрази (синтаксичне терміноутворення): *esercizi di rinforzo muscolare* (прикм. di+ім. спрямований призначення вправи, укр. – «силові вправи»); *esercizi in stazione eretta* (in+ім.+прикм., опис положення під час виконання вправи, укр. – «вправи у вертикальному положенні»); *esercizi di spostamento di carico* (ім.+ di+ім. + di+ім, опис конкретного завдання, укр. – «вправи з перенесенням/переміщенням навантаження»), *esercizio per l'equilibrio* (ім.+per+ім., опис мети вправи, укр. – «вправи на рівновагу») *esercizi di sollevamento della protesi* (ім.+di+ім. + della+ ім., позначення завдання, укр. «вправи з підійманням протеза»), *esercizi per la core e l'anca* (укр. «вправи для

зміцнення м'язів кора і стегон»), *esercizi di potenziamento degli arti inferiori* (укр. «вправи на зміцнення нижніх кінцівок»).

Анатомія та рухові функції: Оскільки італійська мова – нащадок латинської мови, вона має більший відсоток термінів, що означають органи та частини тіла саме латинського походження у порівнянні з українською та англійською мовами: *femore* («стегнова кістка»), *tibia* («великогомілкова кістка»), *anca* («кульшовий суглоб»), *ginocchio* («коліно»), *colonna vertebra* («хребет»), *bacino* («таз»), *articolazione del ginocchio* («колінний суглоб»), *coscia* («стегно»); *braccio* («рука»), *avambraccio* («передпліччя»), *mano* («рука»).

Продуктивним коренем можна вважати слово *mano* (лат. *manus*): *manuale*, *manipolare*, *manipolatore*, *manipolazione*. Серед термінів протезування і реабілітації дуже важливим є *esercizi di manipolazione e presa* (дослівно: «вправи на маніпуляцію та захват»).

Італійський суфікс *-zione* виступає продуктивним афіксом творення іменників в корпусі текстів реабілітації: позначення анатомічних рухів: *prosupinazione*, *abduzione*, *adduzione*, *extrarotazione*, *pronazione*; позначення функцій: *respirazione*, *funzione*, *alimentazione*; терапевтичні, реабілітаційні та технічні процеси: *mobilizzazione*, *rieducazione*, *riabilitazione*, *erogazione*, *protesizzazione*, *prevenzione*, *oscilazione*.

Психологія та соціальна інтеграція ветеранів: для цієї тематичної категорії у корпусі текстів характерні наступні терміноутворення: Неадаптовані запозичення з англійської мови: *empowerment*, *discharge*, *Deployment Cycle*, *Post Deployment*; *Risk Management*; кальковані прикметникові словосполучення: *doppia carriera*, *ruolo civile*, *disturbi bipolari*, *inclusione sociale*, *inserimento professionale*; *benessere psicologico*.

Багатокомпанентні терміни для позначення шкал та аббревіатур (запозичені з англійської мови): *Psychological Well-Being Scale*, *POB (Positive Organizational Behavior)*, *VIA Character Strengths Questionnaire*, *SF-12 (Short Form 12)*, *COPSOQ II Self Efficacy Scale*.

Ми також вважаємо за необхідне виокремити два запозичені терміни з англійської, а саме “embodiment” та “empowerment”. В контексті протезування та реабілітації поняття “embodiment” є важливим, оскільки означає прийняття протезу як частину власного тіла (Previdir, 2021). З англійської на українську цей термін перекладається як «втілення, уособлення». Поняття “empowerment” важливе в контексті психологічної та соціальної реабілітації, перекладається українською «розширення можливостей». В словнику Treccani (2008): “Accrescimento di potere, miglioramento” («Збільшення влади, покращення»).

Дослідження італійського корпусу текстів показало, що термінологія у сфері протезування та реабілітації розвивається динамічно, ґрунтуючись на потужній латинській основі, маючи власний широкий синонімічний ряд та активно запозичуючи англійські терміни (empowerment, embodiment). Для італійської мови характерна розвинена синонімія, яка формує паралельне вживання власних термінів (allenamento, benessere) та англіцизмів (training). Однак таке поєднання різних термінотворчих моделей не завжди полегшує спеціалізований переклад: широке синонімічне поле може ускладнювати вибір точного та стилістичного доречного еквівалента.

2.3 Особливості термінотворення української термінології реабілітації та порівняльна характеристика з термінами англійської та італійської мови

Для дослідження способів термінотворення у галузі реабілітації після військових поранень та ампутацій ми створили невеликий корпус текстів з української мови (Мал.2.3):

однобічна та двобічна ампутації, міоелектричний протез (руки), постійна гільза, косметичний протез, протезний лайнер (запозичення з англ. liner).

В україномовному корпусі текстів був зафіксований неолгізм «технології віртуальної реальності» та вживання багатокomпонентних термінів у формі аббревіатур і скорочень: *надзвичайні ситуації (НС)*, *комбіновані радіаційну ушкодження (КРУ)*, *службо-бойова оперативна діяльність (СБОД)*, *лікувально-профілактичні заходи*.

Способом метафоричного творення в усіх трьох мовах є терміни: кукса – stump – moncone – в усіх трьох термінах одне зі значень цього слова є «обрубок, частина, що залишилась від дерева». Терміни *гільза – socket – invasatura* мають трохи відмінне перше значення: *гільза* – «металева трубка для кулі або снаряда» (СловникUA); *socket* – «спеціально зроблений отвір, в який щось вставляється» (Cambridge dictionary), *invasatura* (від дієслова *invasare*) – «процес пересадки рослини у горщик» (Treccani).

У зв'язку з великою кількістю людей з двобічною ампутацією нижніх кінцівок, особливо з високою ампутацією вище коліна (трансфеморальна), то під час початкових етапів опанування протезами використовується укорочений протез без колінного модуля *stubby prostheses/stubbies*. Тому зараз ми можемо почути від фахівців нове запозичення «стабіси» або «протези-стабіси». В італійській мові такого терміна немає ми можемо використати описовий переклад за потреби або опис значення: *stubby prostheses, ovvero protesi corte per amputazione transfemorale bilaterale, utilizzate nella fase riabilitativa, senza ginocchio*. Також є можливість калькованого перекладу: “protesi stubby”.

На основі трьох корпусів текстів, аналізу та їх порівняння між англійською, українською та італійськими мовами було укладено тримовний словник, який включає 130 термінів. Словник структуровано за тематичними категоріями, що відображають ключові напрямки реабілітації після військових

поранень та ампутацій. Кожна категорія демонструє особливості термінотворення у трьох мовах, зокрема використання стійких словосполучень, грецько-латинських основ, афіксації та запозичень:

Створений словник включає такі тематичні групи:

1. Реабілітаційні втручання та засоби реабілітації (*mirror therapy* – дзеркальна терапія – *terapia dello specchio*; *functional rehabilitation* – функціональна реабілітація – *riabilitazione funzionale*; *rehabilitation intervention* – реабілітаційне втручання – *intervento riabilitativo*);
2. Види тренувань та вправ (*balance training* – тренування балансу/рівноваги – *training/ allenamento dell'equilibrio*; *proprioceptive training* – пропріоцептивне тренування – *training propriocettivo*);
3. Анатомія, біомеханіка та рухові функції (*muscle strength* – сила м'язів – *forza muscolare*; *stance time* – час стояння – *tempo di appoggio*; *upright posture* – вертикальне положення – *postura eretta*);
4. Протезування та догляд за куксою (*stump* – кукса – *moncone*; *socket* – куксоприймач, куксоприймальна гільза – *invasatura*; *compression sock* – протезна шкарпетка/панчоха – *calza coprimoncone*);
5. Види ампутацій та хірургічні втручання (*disarticulation* – екзартикуляція – *disarticolazione*; *TMR (Targeted Muscle Reinnervation)* – цільова реіннервація м'язів – *Reinnervazione Muscolare Mirata*);
6. Ускладнення та симптоми (*Functional impairment* – функціональне порушення – *compromissione funzionale*; *contracture* – контрактура – *contrattura*);
7. Оцінка та клінічні шкали (*ROM, Range of Motion* – амплітуда рухів/гоніометрія – *Ampiezza di movimento*; *manual muscle testing (MMT) method* – мануальне м'язове тестування – *test muscolare manuale*; *AMP (Amputee Mobility Predictor)* – Прогноз мобільності пацієнтів з ампутацією AMP);

8. Тактична медицина та види бойових травм (*Mine-Blast Trauma (MBT)* – мінно-вибухова травма – *trauma da esplosione di mina*; *Gunshot wounds (GSW)* – Вогнепальне поранення – *Ferita da arma da fuoco*);

9. Мультидисциплінарна команда (*physical therapist* – фізичний терапевт – *fisioterapista*; *occupational therapist* – ерготерапевт – *terapista occupazionale*);

10. Психологічна та соціальна реабілітація ветеранів (*psychosocial support* – психосоціальна підтримка – *supporto psicosociale*; *Readaptation* – реадaptaція – *readattamento*; *professional reintegration* – професійна реінтеграція – *reinserimento lavorativo/professionale*)

Укладання тримовного словника дозволило встановити відповідники між термінами, визначити основні джерела запозичень та тенденції у термінології реабілітації.

2.4 Переклад фрагментів з корпусу текстів

Оскільки в першому розділі ми окреслили труднощі та особливості спеціалізованого перекладу у галузі реабілітації та медицини, важливо також самостійно виконати переклад текстів та проаналізувати труднощі та стратегії передачі інформації з оригінального тексту (ST) у текст перекладу (TT). Переклад здійснюватиметься за наступними мовними напрямками: з англійської на українську та італійську; з італійської на англійську та українську, з української на англійську та італійську.

2.4.1: Переклад фрагментів текстів на українську та італійську мови

Для позначення рівнів і типів ампутації для англійської мови характерне вживання аббревіатур, оскільки терміни складні, а англійська вирізняється стилістю і лаконічністю завдяки своїй аналітичній структурі. У якості першого фрагменту ми взяли уривок з когортного дослідження “Upper Limb

Function in People With Upper and Lower Limb Loss 8 Years Postinjury: The Armed Services Trauma Outcome Study (ADVANCE) Cohort Study”:

Оригінал: *“Most research on people with partial UL loss focuses on outcomes compared to replantation and not compared to people with major UL loss who may have better access to rehabilitation and prosthetic devices”* (Fraje et al, 2024).

Переклад українською: Більшість досліджень присвячених частковій втраті верхніх кінцівок (ВК) зосереджені на порівнянні результатів із реплантацією, а не з повною втратою кінцівки. Це пов’язано з тим, що люди з повною втратою ВК можуть мати кращий доступ до реабілітації та протезування.

Переклад італійською: La maggior parte delle ricerche su persone con perdita parziale dell'arto superiore si concentra sul confronto con gli esiti del reimpianto piuttosto che con quelli delle persone con perdita completa dell'arto superiore, le quali potrebbero avere un accesso migliore alla riabilitazione e alla protesizzazione.

Для речення оригіналу характерна складна синтаксична структура, яку важко зберегти при перекладі на українську. Тому в українському варіанті було прийнято рішення розбити речення на два. В італійському варіанті структура збережена. При перекладі на італійську не були застосовані скорочення тож переклад виглядає більш об’ємним на відміну від оригіналу. Словосполучення *“prosthetic devices”* було замінене більш відповідним і притаманним українській та італійській відповідникам *“protesizzazione”* та «протезування».

Другий фрагмент взято з зі статті *“When the going gets tough: A review of total hip arthroplasty in patients with ipsilateral above- and below-knee amputation”*:

Оригінал: *“The gait after unilateral **ВКА** requires less energy, and it closely resembles the gait of healthy individuals when compared to the gait of patients with **АКА**”* (Di Martino et al., 2024).

Переклад українською: *Пацієнти з **однобічною ампутацією нижче коліна** витрачають менше енергії при ходьбі, у порівнянні з пацієнтами з ампутаціями вище коліна, та їхня хода більше схожа на ходу здорової людини.*

Переклад італійською: *I pazienti con amputazione unilaterale sotto il ginocchio consumano meno energia durante la fase di deambulazione rispetto ai pazienti con amputazioni sopra il ginocchio e il loro cammino è più simile a quello di una persona sana.*

Для української та італійської мов не характерне надмірне вживання великої кількості аббревіатур, тож для позначення рівня ампутації ми використовували повну назву. В українському і італійському перекладах ми переносимо акцент на пацієнта, навідміну від англійської, де акцент робиться саме на дії/функції.

Відповідниками терміну “gait” виступають ходьба та хода в українській мові це було з особистих міркувань, що стосується італійської мови, “fase di deambulazione” – підкреслює процес ходи, є характерним для медичного італійського тексту. Обидва переклади – український та італійський – демонструють необхідність збереження точності термінів характерні для їхньої терміносистеми.

Проаналізовані приклади демонструють, що переклад медичної термінології, пов’язаної з ампутаціями кінцівок, вимагає не лише точності, а й адаптації до структурних і стилістичних норм. У деяких випадках застосовуються синтаксичні модифікації (розподіл речень, зміна місцями компонентів речення), заміна скорочень розгорнутими формами, а також підбір

термінів-еквівалентів, що є природними і усталеними у медичних текстах відповідних мов.

2.1.2 Переклад фрагментів текстів на англійську та українську мови

Перший фрагмент італійського тексту – уривок з протоколу Міністерства охорони здоров'я Італії про реабілітацію пацієнта похилого віку з ампутацією стегна:

Оригінал: *“A corollario della rieducazione protesica, ci deve essere non solo la ricerca della qualità, dello schema del passo, del carico e dell'equilibrio, ma anche la capacità di sapersi districare nelle circostanze che si propongono nella vita di tutti i giorni. Nel servizio di terapia occupazionale è stato realizzato un appartamento dotato di tre locali: cucina, stanza da letto e stanza da bagno. Qui l'amputato deve recuperare quelle abilità che sono garanti dell'indipendenza sia nel proprio domicilio che fuori”* (Istituto Superiore di Sanità, 2003, c.32).

Переклад англійською: Alongside prosthetic rehabilitation, the focus should not only be on quality, gait cycle, load and balance, but also developing the skills needed to navigate everyday life. To support this, the occupational therapy unit has set up a three-room flat with a kitchen, bedroom, where amputees can regain the abilities that ensure their independence both at home and in the community.

Переклад українською: Під час протезної реабілітації важливо фокусуватися не тільки на якості та циклу ходи, розподілі навантаження та рівноваги, але й уміння самостійно орієнтуватися в повсякденних ситуаціях. У відділені ерготерапії було облаштовано квартиру з трьома кімнатами: кухня, спальня та ванна кімната. Тут пацієнт має відновити навички, які забезпечують функціональну незалежність як удома та і поза ним.

Фрагмент тексту оригіналу вирізняється офіційним та академічним тоном, складний синтаксис, що підкреслює специфічний медичний стиль

італійської мови: *a corollario di, nel servizio di è stato realizzato*. Термін “*rieducazione protesica*” перекладено: «*протезна реабілітація*», “*prosthetic rehabilitation*” – термінами, що функціонують в терміносистемі української та англійської мов. Особливі труднощі викликав термін “*schema del passo*” (“*ciclo del passo*” також вживається у якості синоніма), але за допомогою пошукової роботи та аналізу тексту оригіналу було обрано адекватний термін “*gait cycle*”, цикл ходи. Труднощі виникли у зв’язку з тим, що “*passo*” означає «крок», але у складних термінах на позначення ходи: *passo* – *cammino* – *deambulazione* можуть бути синонімами. Термін “*amputato*” не викликав проблем в англійській мові, але в українській було надано перевагу адаптованого перекладу, оскільки термін «ампутант» не вважається загальноприйнятим, але зустрічався в нашому корпусі текстів. Ми би могли його перекласти як «пацієнт з ампутацією», але це зробило би тест ще більш складним для сприйняття.

Оригінал: *Sulla base di queste considerazioni si propongono esercizi che implicino una dinamicità versatile, con i quali lavorare sullo svincolo dei cingoli, sullo sviluppo dell’equilibrio, e sugli adattamenti posturali* (Istituto Superiore di Sanità, 2003, с. 16).

Переклад англійською: *Based on these considerations, exercises are proposed that involve versatile movement, allowing work on hip joint mobilization, balance development, and postural adjustments.*

Переклад українською: *На основі цих міркувань пропонуються вправи, що передбачають варіативність у динаміці, яка дозволяє працювати над мобілізацією тазостегнових суглобів, покращенням рівноваги та корекцією постави.*

Під час перекладу цього фрагменту термін “*svincolo dei cingoli*” викликав найбільше труднощів, оскільки буквально він може перекладатися як «вивільнення плечових або тазових суглобів», “*shoulder and pelvic girdles*

release” – зовсім неприродньо для двох мов перекладу. Та нам вдалося підібрати частково еквівалентний переклад завдяки пошуку у тематичних текстах і сайтах.

Основні труднощі були пов’язані з формальним стилем оригіналу, що в деяких моментах є важким для сприйняття та передачі. Використання рідко вживаних термінів, може спровокувати плутанину у перекладі. Можливо у зв’язку з невдало проробленим перекладацьким аналізом чи важкістю самого текста, на мою думку, англійський переклад вийшов більш натуральним, ніж український.

2.1.3 Переклад фрагментів текстів на англійську та італійську мови

Для перекладу з української мови було обрано два фрагменти: уривок з наукового дослідження Л.Усенко про використання дзеркальної терапії під час реабілітації українських військових та з книги А.Лябаха «Ампутації нижньої кінцівки».

Оригінал: *«Основними причинами ампутації кінцівок є наслідки артилерійських і ракетних обстрілів, а також мінно-вибухових пристроїв. Втрату частини кінцівки унаслідок будь-якої травми називають травматичною ампутацією. Коли жертва наступає на нажимну кришку фугасної міни, у результаті вибуху відбувається травматична ампутація стопи або ноги, яка супроводжується проникаючими пораненнями і опіками різного ступеня важкості контралатеральної ноги, промежини, сідниці, черевної порожнини, грудної клітки або рук» (Усенко, 2024, с.68).*

Переклад англійською: The main causes of limb amputation are the consequences of artillery and rocket fire, as well as landmines and other explosive devices. Loss of a limb due to any injury is referred to as traumatic amputation. When a victim steps on the pressure plate of a mine, the explosion can result in a traumatic

amputation of the foot or leg accompanied by penetrating wounds and burns of varying degrees on the contralateral leg, groin, buttocks, abdominal cavity, chest or arms.

Переклад італійською: Le cause principali di amputazione degli arti sono le conseguenze dei bombardamenti di artiglieria e di razzi, nonché delle mine terrestri e di altri ordigni esplosivi. La perdita di un arto a seguito di qualsiasi trauma è chiamata amputazione traumatica. Quando la vittima calpesta la piastra a pressione di una mina, l'esplosione provoca l'amputazione traumatica del piede o della gamba, accompagnata da ferite penetranti e ustioni di varia gravità alla gamba controlaterale, al perineo, ai glutei, alla cavità addominale, al torace o alle braccia.

Український фрагмент насичений військовими (ракетні обстріли, мінно-вибухові пристрої) та анатомічними термінами (контралатеральна нога, черевна порожнина), але під час перекладу не виклав значних проблем, оскільки в англійській та італійській мові є прямі відповідники. В англійській мові замість класичного складання слів “*limb loss*” було вирішено віддати перевагу більш формальній конструкції “*loss of a limb*”. Для збереження наукового стилі в італійському варіанті було використано “*a seguito di qualsiasi trauma*”. Основні труднощі: правильний переклад медичних та військових термінів; розташування та структура елементів речення з метою не втратити сенс мови оригіналу.

Оригінал: «Постопераційний період вирішує завдання: неускладнене загоєння рани, попередження набряку, боротьба з болем, попередження контрактур, швидка реабілітація. Якщо рана зашита, першу перев'язку роблять через 48 годин, під час якої видаляють дренаж. В подальшому за умови неускладненого перебігу, пов'язку міняють раз на 5-6 днів. При відкритому веденні рани або після первинної ампутації біля пацієнта повинен знаходитись джгут або накладений, але не затягнутий турнікет. Пацієнт, оточуючі та

персонал повинні бути ознайомлені з порядком дій на випадок ерозивної кровотечі» (Лябах, 2022, с.19).

Переклад англійською: The postoperative period is focused on: uncomplicated wound healing, prevention of edema, pain management, prevention of contractures, and rapid rehabilitation. If the wound is sutured, the first dressing is changed after 48 hours, during which the drainage is removed. Subsequently, provided there are no complications, the dressing is changed every 5-6 days. In the case of open wound management or after primary amputation, a tourniquet should be applied but not tightened to the patient. The patient, those around them, and the staff should be familiar with the procedure in case of erosive bleeding.

Переклад італійською: Il periodo postoperatorio risolve i seguenti problemi: guarigione senza complicazioni della ferita, prevenzione dell'edema, lotta contro il dolore, prevenzione delle contratture, rapida riabilitazione. Se la ferita è suturata, il primo bendaggio viene applicato dopo 48 ore, durante la quale si procede il rimosso del drenaggio. Successivamente, in assenza di complicazioni, la medicazione viene cambiata ogni 5-6 giorni. In caso di gestione della ferita aperta o dopo un'amputazione primaria, il paziente deve avere a disposizione un laccio emostatico o un tourniquet applicato, ma non stretto. È fondamentale che il paziente, i familiari e il personale siano informati in modo chiaro e completo sulla gestione dell'emorragia erosiva.

Термін «набряк» в обох мовах перекладу передається терміном “edema”, український варіант «боротьба з болем» був адаптований до англійської та італійської терміносистеми “*pain management*”, “*gestione del dolore*”. В англійському перекладі необхідно було змінити структуру речення “a tourniquet should be applied, but not tightened”, оскільки в англійській мові поняттям «турнікет» та «джгут» відповідає один термін *tourniquet*. В італійській мові точно передається структура українського оригіналу.

Загальні висновки: Аналізовані фрагменти демонструють, що спеціолізований переклад медичних текстів, пов'язаних з ампутацією та реабілітацією, потребує не лише точності термінології, а й адаптації до структурних, стилістичних і культурних особливостей мови перекладу. В англійській мові часто застосовуються аббревіатури та формальні, аналітичні конструкції, тоді як в українській та італійських мовах поширені повні назви і більш природні для читача формулювання. Серед основних прийомів перекладу були: синтаксичні модифікації, адаптація термінів, передача вузькоспеціалізованих понять, збереження точності дій і процедур.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

На основі корпусного аналізу текстів англійської, італійської та української мов було виявлено спільні та відмінні моделі термінотворення у сфері реабілітації після ампутацій та військових поранень.

Найпродуктивнішими способами термінотворення у трьох мовах є: словоскладання, багатокomпонентні словосполучення, афіксація (особливо греко-латинськими морфемами), аббревіація.

Англійська мова демонструє найбільший рівень термінологічної уніфікованості та стандартизації, а також високу частотність аббревіатур і неологізмів. Корпус текстів продемонстрував, що для англійської характерна стандартизація термінів в галузії протезування і реабілітації. Можуть бути також окремі терміни або спосіб написання термінів різним способами. Це пов'язано з тим, що фахівці США, Канади, Великобританії можуть надавати перевагу різним варіантам подання терміна (*physical therapy* – *physiotherapy*). Продуктивними способами творення можна вважати словоскладання (*stump management, prosthetic training*), аббревіація (*TMR, AMP*;

TBI; GSW). Англійська термінологія вирізняється точністю, лаконічністю, компактністю, що може проявлятися у великій кількості скорочень.

Італійський корпус текстів показує тісний зв'язок термінології реабілітації з латинською мовною традицією. Найбільш продуктивними моделями виявилися словосполучення типу Adj.+N (*protesi mioelettrica, rieducazione motoria*), афіксальний спосіб і запозичення. Італійська термінологія характеризується розвиненою синонімією, активним використанням англіцизмів, що інколи ускладнює вибір еквівалентів при перекладі. Але це може бути ознакою стрімкого розвитку у термінології.

Українська реабілітаційна термінологія характеризується поєднанням міжнародних греко-латинських (ампутація, реіннервація, кінезіотерапія) та також власними національними термінами (куксоприймач, військовослужбовець). Найпоширеніші моделі термінотворення є утворення стійких словосполучень прикметник+іменник та основоскладання. Найпоширеніші моделі термінотворення Adj.+N (функціональна реабілітація, реабілітаційне втручання, фізичний терапевт).

Виявлені особливості термінів *prosthesis/prosthetic/prosthetics, stump/moncone/кукса, socket/invasatura/гільза* свідчить про потенціал до контекстуального та семантичного аналізу при перекладі.

Результатом дослідження стало укладання тримовного тематичного словника (130 одиниць) як спроба систематизації термінології за тематичними групами, що в майбутньому може спростити міжмовну комунікацію фахівців.

Переклад уривків корпусу текстів показав, що спеціалізовані тексти вимагають балансу між точністю, стилістичною адекватністю та зрозумілістю для цільової аудиторії, що підтверджується прикладами з фрагментів з англійської, італійської та української мов.

Отже, проведене дослідження свідчить, що реабілітаційна термінологія пов'язана з військовими пораненнями та ампутаціями, є динамічною, міжнародною та міждисциплінарною системою, що активно розвивається, досліджується у зв'язку з медичними інноваціями, реаліями сьогодення та міжкультурної комунікації.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було проаналізовано теоретичні та практичні аспекти формування реабілітаційної терміносистеми та особливості її відтворення та перекладу в українській, англійській, італійській мовах. Було встановлено, що реабілітація – це комплексний мультидисциплінарний процес, спрямований на відновлення фізичних, функціональних, психічних, соціальних можливостей людини, втрачених унаслідок хвороби, травми або інвалідності, з метою досягнення максимально можливого рівня самостійності та якості життя. У процесі реабілітації задіяна мультидисциплінарна команда фахівців, що передбачає індивідуальний підхід до кожного пацієнта з урахуванням його потреб та чинників навколишнього середовища (МКФ).

Сучасна система реабілітації в українській та міжнародній науковій і клінічній практиці знаходиться на етапі постійного розвитку і динамічності. Вона охоплює терміни з медичної і соціально-психологічної реабілітації, фізичної терапії та ерготерапії, що включають травми, порушення, які впливають на повсякденну діяльність людини; 2) засоби встановлення діагнозу (тести, шкали, опитувальники); 3) засоби і методи реабілітації; 4) фахівці, що задіяні до реабілітаційного процесу.

Міжнародна класифікація функціонування обмежень життєдіяльності та стану здоров'я слугує універсальним інструментом для опису стану здоров'я людини, оцінки її функціональних можливостей, планування лікування та

реабілітації для всіх розвинених країн. Активний розвиток термінології на міжнародному рівні зумовлений домінуючою роллю англійської мови у науці та медицині. Важливу роль у стандартизації та систематизації термінології відіграють професійні організації World Physiotherapy, АРТА, державні установи США, зокрема Міністерство у справах ветеранів, які разом з міжнародними медичними організаціями розробляють клінічні протоколи реабілітації після бойових травм поранень і ампутацій. В Україні реабілітація після військових поранень активно розвивається завдяки діяльності державних установ, благодійних фондів і реабілітаційних центрів, які забезпечують комплексний підхід до фізичної, психологічної та соціальної реінтеграції ветеранів та цивільного населення, що постраждало внаслідок війни.

Реабілітаційна терміносистема потребує узгодженої, стандартизованої та скоординованої роботи на міжнародному, національному та локальному рівнях, велика кількість сучасних досліджень української термінології свідчить про її перебування під час активної стадії розвитку, особливо в умовах євроінтеграції та співпраці з міжнародними інституціями.

Окрема увага в роботі була приділена проблемі перекладу спеціалізованої медичної та реабілітаційної термінології, яка супроводжується низкою труднощів: відсутністю прямих відповідників, синонімії, великої кількості аббревіатур, запозичених калькованих форм та власних відповідників. Серед основних способів перекладу виокремлено калькування, транскодування, описовий переклад. Досягнення еквівалентності можливе за умови правильного визначення цільової аудиторії, функціонального стилю тексту, а також за умови консультацій із фахівцями та використання сучасних наукових ресурсів.

Проведений у другому розділі аналіз корпусів текстів всіх трьох мов показує, що англійська, італійська та українська мови, попри сильну

концептуальну основу, можуть реалізовувати процес термінотворення по-різному. Англійська мова тяжіє до уніфікації, аббревіації та компактності, італійська – до розгорнутості та синонімії, українська – до поєднання міжнародних запозичень із власними термінотворчими ресурсами. Особливу складність становлять терміни та словосполучення на позначення протезування та компонентів протезу також поняття залишкової кінцівки, які вимагають детального семантичного та контекстуального аналізу.

Результати роботи засвідчують, що реабілітаційна терміносистема – динамічна, сприятлива для нових термінів та інновацій, але потребує стандартизації та впорядкування. Особливості спеціалізованого перекладу в українській, англійській, італійській мовах зумовлюються сукупністю культурних, історичних і лінгвістичних чинників. Саме тому дослідження в цій галузі залишаються актуальними та перспективними та сприяють підвищенню якості міжмовної комунікації у сфері медицини та реабілітації.

Список використаних джерел

1. Борисевич, І., & Ратомська, Л. (2012). Термінознавство та особливості перекладу термінів українською мовою. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки», 2, 6.
2. Всесвітня організація охорони здоров'я. (2001). Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (ICF). Всесвітня організація охорони здоров'я.
3. Галицька, О., & Валецька, В. (2023). Терміни сучасної німецької фахової мови реабілітації. Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 53, 18–25.
4. Герцик, А. М. (2018). Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації / фізичної терапії при порушеннях діяльності опорно-рухового апарату: монографія. Львів: ЛДУФК. 388 с.
5. Дев'ятко, Ю. С. (2014). Стоматологічна термінолексика: впорядкування та проблеми англо-українського перекладу. Слов'янський збірник.
6. Дрок, Л. В., Камалов, Є. В., & Миколенко, Ю. М. (2020). Основи тактичної медицини (Навчальний посібник). Національний університет оборони України.
7. Дудок, Р. І. (2009). Проблема значення та смислу терміна в гуманітарних науках: монографія. Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка. 358 с.
8. Закон України. (2018). Про внесення змін до законодавчих актів щодо вживання терміна "інвалід" та його заміни на "особа з інвалідністю" (Закон України № 2581-VIII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2581-19#Text>
9. Коваленко, С. (2023). Близько 50 тисяч українців втратили кінцівки від початку повномасштабного вторгнення РФ. Green Post. Retrieved from

<https://greenpost.ua/news/blyzko-50-tysyach-ukrayintsiv-vtratyly-kintsivky-vid-pochatku-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rf-i55781>

10. Коваль, Р. (2019). Терміни на позначення понять фізичної і медичної реабілітації у французькій та українській мовах [Кандидатська дисертація, Львівський національний університет імені Івана Франка].
11. Коваль, Р. (2019). Терміни на позначення понять фізичної і медичної реабілітації у французькій та українській мовах: автореферат дисертації [Автореф. дис. канд. філол. наук, Львівський національний університет імені Івана Франка]. 22 с.
12. Коваль, Р., & Тихарська, О. (2017). Проблеми перекладу термінології реабілітації. Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського.
13. Копейкіна, Є., & Науменко, Н. (2024). Фізична терапія військовослужбовців на підгострому етапі реабілітації після отримання ВЧМТ. *Ukrainian Scientific Medical Youth Journal*, вип. 4, 7.
14. Кочерга, О. (2024). Термінотворення і терміновжиток: норма і реальність. *Словосвіт*. Видавництво Львівської політехніки, 21–24.
15. Лебедева, С. Л. (2023). Кроскультурні паралелі в термінологічних системах англійської та італійської мов. *Наукові записки*, 3(206). <https://orcid.org/0000-0001-5281-0759>
16. Лябах, А. (2022). Ампутації нижньої кінцівки. (186 с.) Київ: Стилос.
17. Мерзлікіна, О. А., & Гузій, О. В. (2002). Глумачний словник термінів і словосполучень фізичної реабілітації
18. Міністерство охорони здоров'я України. (2023) Що таке мультидисциплінарна реабілітаційна команда? МОЗ. <https://moz.gov.ua/uk/scho-take-multidisciplinarna-reabilitacijna-komanda>

19. Міністерство охорони здоров'я України. Реабілітація: нормативні документи. «Фізична реабілітація ветеранів»
20. Міщенко, Н., & Гут, Н. В. (2012). Способи перекладу термінології сфери практичної психології та соціальної педагогіки. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.
21. Мухін, В. (2010). Фізична реабілітація (3-тє вид.). Київ: НУФСВУ Олімпійська література.
22. Олійник, Н. (2024). Гармонізація термінів національних стандартів: виклики та перспективи. Словосвіт. Видавництво Львівської політехніки, 44–47.
23. Павленко Т. Тезаурус MeSH як основа лінгвістичного забезпечення АБІС медичних бібліотек / Т. Павленко // Лінгвістичне забезпечення електронного каталогу в АБІС ІРБІС : матеріали «Круглого столу», Харків, 13 квітня 2010 р. / УПА. – Харків, 2010. – С. 36–50.
24. Панченко, О. І. (2020). До питання про переклад неологізмів. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації, 31(4), 154–158.
25. Сак, Л. В., & Федотова, З. В. (2023). КРОС-культурна адаптація та валідизація україномовної версії шкали труднощів емоційної регуляції DERS: апробація у хворих підлітків на нервову анорексію та їх батьків/опікунів. Психіатрія, неврологія та медична психологія, (21), 38–45.
<https://doi.org/10.26565/2312-5675-2023-21-05>
26. Синиця, В., & Мироник, О. (2025). Лінгвістичне спостереження над латинськими термінами *nomina actionis* у галузі реабілітації. APSNIM, (1(39)). Буковинський державний медичний університет.
27. Тимчук, В. Ю., Джига, М. В., & Овсяннікова, Р. (2024). Розроблення термінології для військових стандартів за творчого перекладу термінів

- НАТО в царинах командування, контролювання та опрацювання інформації. Словосвіт. Видавництво Львівської політехніки, 55–66.
28. Усенко, С., & Неведомська, Є. (2024). Дзеркальна терапія у фізичній реабілітації українських військових після ампутації кінцівки. *Modern Aspects of Science*, (68-73), сторінки .
 29. Устінов, О. (2023). Затверджено Міжнародну класифікацію функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я. Український медичний часопис. <https://www.umj.com.ua/uk/novyna-125698-zatverdzheno-mizhnarodnu-klasifikatsiyu-funktsionuvannya-obmezhen-zhittyediyalnosti-ta-zdorov-ya>.
 30. Верховна Рада України. (2020). Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон № 1053-IX від 03.12.2020. <https://zakon.rada.gov.ua/>
 31. Червяк, П. І. (2012). Медична енциклопедія (3-тє вид., доповнене). Київ: Національна академія медичних наук України, Вид. центр «Просвіта». ISBN 978-966-2133-86-8
 32. Особливості організації реабілітаційного процесу учасників бойових дій: світовий досвід / Швець, А., та ін. (2024). Український журнал військової медицини, 5(3), 39–49
 33. Солтик, І. (2025). Клієнтоорієнтовані ерготерапевтичні підходи у відновленні функціональної незалежності військовослужбовців із бойовою травмою. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 17–31. <https://orcid.org/0000-0002-3696-0201>
 34. American Medical Rehabilitation Providers Association. Glossary of common terms. AMRPA Patient Portal: <https://patient.amrpa.org/ChoosingCare/Glossary-of-Common-Terms/>
 35. Amputee Coalition. Prosthetic vs. prosthesis: The correct usage. <https://amputee-coalition.org/resources/prosthetic-vs-prosthesis-the-correct-usage/>

36. AO Foundation; International Committee of the Red Cross; World Health Organization. Management of Limb Injuries during Disasters and Conflicts [Field guide]. Retrieved from <https://media.aofoundation.org/-/media/project/aocd/aof/who-we-are/about-ao/disaster-response/limb-injuries-ukr.pdf>
37. Associazione Italiana di Fisioterapia. (2022). Fisioterapia neurologica: Classificazione e quantificazione degli interventi di fisioterapia in neuroriabilitazione. Uno studio multicentrico italiano.
38. Azov Angels. <https://www.azovangels.com/>
39. Butler, F. (2017). Tactical combat casualty care handbook (Version 5, No. 17-13). Committee on Tactical Combat Casualty Care.
40. Butler, F. K., Jr. (2017). Tactical combat casualty care: Beginnings. *Wilderness & Environmental Medicine*, 28(2S), S12–S17. <https://doi.org/10.1016/j.wem.2016.12.004>
41. Cambridge University Press. Cambridge Dictionary <https://dictionary.cambridge.org/>
42. Camera dei Deputati. (2020). La sanità militare. Dossier n. 105 – Schede di lettura. <https://documenti.camera.it/leg18/dossier/Pdf/DI0241.pdf>
43. Cappuzzo, B. (2020). Medical English translation into Italian: The case of Netter's work. University of Palermo, Italy.
44. Cattaneo, S., Vittone, G., Galante, C., Domenicucci, M., Milano, G., & Casiraghi, A. (2021). The Italian version of the Majeed pelvic score: Translation, cross-cultural adaptation and validation. *Research Square*. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-2882007/v1>
45. Cochrane Rehabilitation. About us., from <https://rehabilitation.cochrane.org/about-us>

46. Corriere della Sera. Ripristino. In Dizionario di Italiano. https://dizionari.corriere.it/dizionario_italiano/R/ripristino.shtml
47. Corriere Salute. (2024, 25 giugno). Rieducazione: definizione e significato medico. Corriere.it. https://www.corriere.it/salute/dizionario/rieducazione/?refresh_ce
48. Decreto legislativo 15 marzo 2010, n. 66. Codice dell'ordinamento militare. Italia. <https://www.difesa.it/assets/allegati/amministratrasparente/onorcaduti/documenti/dlgs15marzo2010codicediordinamentomilitare.pdf>
49. Di Martino, A., Capozzi, E., Brunello, M., D'Agostino, C., Ramponi, L., Panciera, A., Ruta, F., & Faldini, C. (2024). When the going gets tough: A review of total hip arthroplasty in patients with ipsilateral above- and below-knee amputation. *Medicina (Kaunas)*, 60(9), 1551. <https://doi.org/10.3390/medicina60091551>
50. Vianello, R., Bigozzi, L., & Zanobini, M. (2023). Terminologia. In *Disabilità e Inclusione*. <https://www.disabilitaeinclusione.it/quale-inclusione/terminologia/>
51. Džuganová, B. (2013). English medical terminology – different ways of forming medical terms. *JAHHR*, 4, 15–69.
52. Flores G. Errors in Medical Interpretation and their Potential Clinical Consequences in Pediatric Encounters. *Pediatrics*. 2003. Vol. 111. P. 6–14. (взято з дослідження Т. Ільченко)
53. Fraje, C. E. W., Kedgley, A. E., Schofield, S., Behan, F. P., Boos, C. J., Fear, N. T., Bennett, A. N., & Bull, A. M. J. (2024). Upper limb function in people with upper and lower limb loss 8 years postinjury: The Armed Services Trauma Outcome Study (ADVANCE) cohort study. *Physical Therapy*, 104, pzae082. <https://doi.org/10.1093/ptj/pzae082>
54. Garofalo, A., & Caputo, G. (2024). Infermiere Militare e il Tactical Combat Casualty Care (TCCC): Il percorso formativo e le sfide del Tactical Field Care (TFC).

55. Giornale di Medicina Militare. (2020). Fascicolo 3/2020. Ministero della Difesa.
<https://www.difesa.it/giornalemedicina/rivista/periodico-archivio/26718.html>
56. Government of Canada Veterans Affairs. (2019, March). Glossary of terms (Evaluation of case management services). Veterans Affairs Canada. Retrieved from
<https://veterans.gc.ca/en/about-vac/reports-policies-and-legislation/departmental-reports/departmental-audit-and-evaluation-reports/evaluation-case-management-services-march-2019/glossary-terms>
57. Istituto Superiore di Sanità. (2003). Trattamento riabilitativo del paziente geriatrico vasculopatico amputato di coscia: Sperimentazione di un protocollo (Rapporti ISTISAN 03/46, 48 pp.).
<https://books.allogy.com/web/tenant/8/books/4be6ff66-d3d4-43e3-a408-50d39d4e35b9/#id0ddd78a3-a7b1-4b0d-a895-4bef26c95781>
58. Joint Trauma System. (2023, 23 листопада). Blunt abdominal trauma, splenectomy, and post-splenectomy vaccination (CPG за TCCC). TCCC.
<https://tccc.org.ua/guide/blunt-abdominal-trauma-splenectomy-cpg>
59. La Russa, C., Romitelli, F., Savino, E., & Rossi, P. (2025). Glossario INAIL per la riabilitazione. Sovrintendenza sanitaria centrale, INAIL.
60. Lipsie. Glossario manuale disabili inglese-italiano. Lipsie., from
<https://www.lipsie.com/it/risorse-traduzioni/glossari/glossario-manuale-disabili-inglese-italiano/>
61. Lantero, L., Finocchietti, C., Spitalieri, S., & Vill, F. (2023). Linee guida per il riconoscimento accademico dei titoli esteri.
62. Llewellyn, C. H. (2017). The symbiotic relationship between operational military medicine, tactical medicine, and wilderness medicine: A view through a personal lens. Wilderness & Environmental Medicine, 28, S6–S11.
<https://doi.org/10.1016/j.wem.2016.12.008>

63. Madonna Rehabilitation Foundation. Glossary — Brain Injury. Madonna., from <https://www.madonna.org/programs/brain-injury/glossary>
64. Merriam-Webster. Merriam-Webster.com dictionary., <https://www.merriam-webster.com/>
65. Ministero della Difesa. Gruppo Sportivo Paralimpico della Difesa (GSPD). Difesa. <https://www.difesa.it/smd/approfondimenti/sportparalimpicimilitari/index/29202.html>
66. Ministero della Difesa. Veterano. Centro Veterani della Difesa. <https://www.difesa.it/smd/approfondimenti/centroveteranidifesa/veterano/25349.html>
67. Ministero della Difesa. Difesa: “Veterani in Sella”, presentato il primo progetto in Europa di intervento assistito con il cavallo per i veterani della Difesa. Difesa. <https://www.difesa.it/primopiano/difesa-veterani-in-sella-presentato-il-primo-progetto-in-europa-di-intervento-assistito-con-il-cavallo-per-i-veterani-della-difesa/52729.html>
68. Mucherino, S., Maffoni, M., Cena, C., Armando, L. G., Guastavigna, M., Orlando, V., Orofino, G., Traina, S., Giardini, A., Menditto, E., & The Collaborative Working Group. (2023). Italian translation and validation of the original ABC taxonomy for medication adherence. *Healthcare (Basel)*, 11(6), 846. <https://doi.org/10.3390/healthcare11060846>
69. Negrini, S., et al. (2022). Rehabilitation definition for research purposes: A global stakeholders’ initiative by Cochrane Rehabilitation. *American Journal of Physical Medicine & Rehabilitation*, 101, 100–107.
70. Ottobock SE & Co. KGaA.. About Ottobock. Corporate Website. R from <https://corporate.ottobock.com/en/company/about-ottobock>
71. Petrillo SM, Del Mauro M, Lambro BE, Occhigrossi C, Piccirilli M. Italian translation and cross-cultural adaptation of the Progressive Aphasia Severity Scale. *Neurol Sci*. 2022 May

72. Physiopedia. Physiopedia: About., from <https://www.physio-pedia.com/Physiopedia%3AAbout>
73. Previdir. (2021). Protesi come braccia, per sentire oggetti e percepire il movimento: <https://www.previdir.it/protesi-come-braccia-per-sentire-oggetti-e-percepire-il-movimento-2/>
74. SIMFER.. La storia. Retrieved from <https://simfer.it/la-storia/>
75. SIMFER. MR – Giornale Italiano di Medicina Riabilitativa. <https://simfer.it/riviste/mr-giornale-italiano-di-medicina-riabilitativa>
76. Società Italiana di Medicina Fisica e Riabilitativa (SIMFER). Linee guida. SIMFER. <https://simfer.it/category/documenti-simfer/linee-guida/>
77. The British Society of Physical & Rehabilitation Medicine. The British Society of Physical & Rehabilitation Medicine., from <https://www.bsprm.org.uk/>
78. Thelen, M. (2021). Relations between terms: A cognitive approach. The interaction between terminology, lexicology, translation studies and translation practice. Maastricht School of Translation and Interpreting, Hogeschool Zuyd.
79. The Free Dictionary. Medical Dictionary. <https://medical-dictionary.thefreedictionary.com/>
80. Traduzione.it. Traduzioni mediche: <https://www.traduzione.it/traduzioni-mediche.html?utm>
81. Treccani. Vocabolario. Istituto della Enciclopedia Italiana., <https://www.treccani.it/vocabolario/>
82. Treccani. (2008). Empowerment. In Vocabolario online — Neologismi. https://www.treccani.it/vocabolario/empowerment_%28Neologismi%29/
83. UEMS PRM Section and Board. Glossary of PRM terms., from <https://uems-prm.eu/glossary-of-prm-terms/>

84. Università di Bologna. (2024). Insegnamento 394670 – Insegnamenti, competenze trasversali, MOOCs. <https://www.unibo.it/it/studiare/insegnamenti-competenze-trasversali-moocs/insegnamenti/insegnamento/2024/394670>
85. U.S. Department of Veterans Affairs. Definitions – Polytrauma/TBI System of Care. Retrieved from <https://www.polytrauma.va.gov/definitions.asp>
86. Veterans Affairs Canada. (2019, March). Glossary of terms. In Evaluation of Case Management Services (Departmental audit and evaluation report), from <https://www.veterans.gc.ca/en/about-vac/reports-policies-and-legislation/departamental-reports/departamental-audit-and-evaluation-reports/evaluation-case-management-services-march-2019/glossary-terms>
87. World Health Organization. (2017). Rehabilitation in health systems. Geneva: World Health Organization. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK552492>
88. World Physiotherapy. About us from <https://world.physio/about-us>

ДОДАТКИ

Словник термінів реабілітації:

Тематична група	Англійська	Українська	Італійська
Реабілітаційні втручання та засоби	Physical therapy (PT) /Physiotherapy	Фізіотерапія/фізична терапія	fisioterapia
	occupational therapy	ерготерапія	terapia occupazionale
	kinesitherapy	кінезіотерапія (кінезотерапія)	chinesiterapia (kinesiterapia, cinesiterapia)
	mirror therapy	дзеркальна терапія	terapia dello specchio
	functional rehabilitation	функціональна реабілітація	riabilitazione funzionale
	rehabilitation intervention	реабілітаційне втручання	intervento riabilitativo
	hydrokinetic therapy	гідрокінезітерапія	idrochinesiterapia
	rehabilitation needs assessments	оцінки потреб у реабілітації	valutazioni dei bisogni riabilitativi
	short-term and long-term rehabilitation goals	короткотермінові та довготермінові цілі реабілітації	obiettivi riabilitativi a breve e a lungo termine
	individual rehabilitation plan (IRP)	індивідуальна програма реабілітації (ІПР)	progetto riabilitativo individuale (PRI)
	rehabilitation prognosis	реабілітаційний прогноз	prognosi riabilitativa
	interdisciplinary approach	інтердисциплінарний підхід	approccio interdisciplinare
	sensorimotor recovery	сенсомоторне відновлення	recupero sensomotorio
	pain management	терапія болю\керування болем	gestione del dolore
	kinesiological taping	кінезіологічне тейпування	Taping neuromuscolare, taping kinesilogico
	rehabilitation outcomes	результати реабілітації	esiti in riabilitazione
	Transcutaneous Electrical Nerve Stimulation (TENS)	ТЕНС-терапія/ Транскуптанна електрична стимуляція нервів	TENS (Stimolazione elettrica transcutanea nervosa)
	Capacitive and resistive electric transfer therapy/ TECAR therapy	Текар-терапія	TECAR (Trasferimento Energetico Capacitivo e Resistivo)/Tecarterapia
Види тренувань і вправ	gait training\walking training	тренування ходьби	training deambulatorio del passo; training del passo

	gait training/gait rehabilitation	відновлення навички ходи	rieducazione al cammino
	balance training	тренування балансу (рівноваги)	training dell'equilibrio, allenamento dell'equilibrio
	proprioceptive training	пропріоцептивне тренування	allenamento propriocettivo
	therapeutic physical exercise / physiotherapy exercises	лікувальна гімнастика, лфк (лікувальна фізкультура)	ginnastica terapeutica / fisioterapia
	strengthening exercises	силові вправи	esercizi di rinforzo muscolare
	stretching exercises	вправи на розтяжку/стретчинг	esercizi di stretching
	proprioceptive neuromuscular facilitation	пропріоцептивна нейро-м'язова фасилітація	facilitazione propriocettiva neuromuscolare; metodo kabat
	fall prevention	запобігання падінню	prevenzione delle cadute
	postural balance training	Тренування постуральної рівноваги	Allenamento dell'equilibrio posturale
Анатомія, біомеханіка та рухові функції	muscle strength	сила м'язів	forza muscolare
	stance time	час стояння	tempo di appoggio
	upright posture	вертикальне положення	postura/stazione eretta
	manipulation and grasp	маніпуляція та захват	manipolazione e presa
	shoulder and pelvic girdles release	вивільнення плечових або тазових суглобів	svincolo dei cingoli
	gait cycle	цикл ходи	ciclo del passo
	swing phase	фаза маху	fase di oscillazione
	stance phase	опорна фаза кроку	fase di appoggio
	vestibular functions	вестибулярні функції	funzioni vestibolari
	cardiorespiratory function	кардіореспіраторна функція	funzione cardiorespiratoria

	mobility	мобільність	mobilità
	fine motor skills	дрібна моторика	capacità motorie, abilità motorie fini
Протезування та догляд за куксою	residual limb / stump	резидуальна кінцівка / кукса/залишкова кінцівка	arto residuo / moncone
	prosthesis	протез	protesi
	prosthetics	протезування	protesica, protesi, protesologia - маловживаний
	prosthetic fitting	протезування,	protesizzazione
	prosthetic training	навчання користуванню протезом; тренування з протезом	addestramento dei protesi
	prosthetic provision	надання/забезпечення протезу	erogazione di protesi
	stump shaping/formation	формування кукси	modellamento del moncone
	socket fit	примірка\одягання гільзи	adattamento dell'invasatura
	tissue healing	загоєння тканин	guarigione dei tessuti
	stump management	догляд за куксою	cura del moncone
	socket	куксоприймач, куксоприймачна гільза	invasatura, invasatura protesica, invaso
	temporary prothesis	тимчасовий протез	protesi provvisoria/temporanea
	prosthetic liner	протезний лайнер	cuffia protesica
	compression sock	протезна шкарпетка/панчоха	calza coprimoncone
	prosthetic gait training/ walking with a prosthesis	ходьба з протезом	deambulazione con protesi
	prosthesis alignment	вирівнювання протезу	allinamento della protesi
	definitive prosthesis	постійний протез	protesi definitivo

	functional prosthesis	функціональні протез	protesi funzionale
	cosmetic prosthesis	косметичні протези	protesi cosmetica/estetica
	prosthesis wear time	графік носіння протезу	tempo di utilizzo della protesi
	definitive prosthesis	постійний протез	protesi definitivo
	myoelectric prosthetic hand	міоелектричний протез руки	protesi mioelettrica di mano
	suspension system	Система кріплення	fascie di sospensione
Види ампутацій та хірургічні втручання	amputation	ампутація	amputazione
	disarticulation	екзартикуляція (менш вживаний - дезартикуляція)	disarticolazione
	amputation level	рівень ампутації	livello di amputazione
	transhumeral amputation; above elbow amputation	ампутація вище ліктя; ампутація плеча (трансгуморальна - менш вживаний)	l'amputazione transomereale
	transradial amputation below-elbow amputation	ампутація нижче ліктя; ампутація плеча (трансрадіальна ампутація - менш вживаний)	l'amputazione transradiale
	knee disarticulation, through-knee amputation	екзартикуляція колінного суглоба	disarticolazione di ginocchio
	Transfemoral Amputation (TFA); Above knee amputation	трансфеморальна ампутація / ампутація стегна/ ампутація стегнової кістки	amputazione transfemorale / amputazione sopra il/al ginocchio
	Transtibial amputation (TBA), below knee amputation (BKA)	Транстібіальна ампутація, ампутація гомілки, ампутація нижче колінного суглобу (коліна)	Amputazione transtibiale, amputazione sotto il\al ginocchio

	shoulder disarticulation	екзартикуляція плеча	disarticolazione della spalla
	Upper Limb Amputation	Ампутація верхньої кінцівки	amputazione dell'arto superiore
	Lower Limb Amputation (LLA)	ампутація нижньої кінцівки	amputazione dell'arto inferiore
	Amputation Care Team (ACT)	команда з надання допомоги після ампутації	team di cura per amputazioni
	traumatic amputation	травматична ампутація	amputazione traumatica
	Unilateral/bilateral amputation	Однобічна/двобічна ампутація; одностороння/двостороння ампутація	Amputazione unilaterale/bilaterale
	hip disarticulation	екзартикуляція кульшового суглоба	Disarticolazione d'anca
	hemipelvectomy	геміпельвектомія	emipelvectomy
	Syme's amputation	ампутація Сайма	Amputazione di Syme\disarticolazione della caviglia
	Transfemoral myodesis	трансфеморальний міодез (фіксація м'язів стегна до кістки при ампутації)	miodesi transfemorale
	AMI (Agonist antagonist Myoneural Interface)	міонейронний інтерфейс агоніст–антагоніст (AAMI)	Interfaccia mioneurale agonista–antagonista
	TMR (Targeted Muscle Reinnervation)	Цільова реіннервація м'язів	Reinnervazione Muscolare Mirata
	Osseointegration	Остеоінтеграція, остеоінтеграційне протезування	Osteointegrazione
	RPNI (Regenerative Peripheral Nerve Interfaces)	регенеративні периферичні нервові інтерфейси (RPNI)	interfacce nervose periferiche rigenerative (RPNI)

Ускладнення та симптоми	Functional impairment	Функціональне порушення	compromissione funzionale
	Contracture	Контрактура	Contrattura
	Phantom Limb pain	Фантомний біль	Dolore dell'arto fantasma
	skin lesion	Пошкодження шкіри	lesione cutane
	heterotopic ossification	гетеротопічна осифікація	Ossificazione eterotopica
	confusion	сплутаність свідомості	confusione
	disorientation	дезорієнтація	disorientamento
	slowed thinking and/or slowed information processing	уповільнене мислення та/або уповільнена обробка інформації	pensiero rallentato e/o elaborazione rallentata delle informazioni
	postoperative stump pain	Післяопераційний біль у куксі	Dolore del moncone postoperatorio
Опитувальники та клінічні шкали	manual muscle testing (MMT)	мануальне м'язове тестування (ММТ)	test muscolare manual (MMT)
	ROM (range of motion)	Амплітуда рухів	Ampiezza di movimento
	TAPES (Trinity Amputation and Prosthesis Experience Scales)	Оцінка якості ампутації та користування протезами Trinity	TAPES (Trinity Amputation and Prosthesis Experience Scales) (в італійській мові немає перекладу цього опитувальника)
	AMP (Amputee Mobility Predictor)	Прогноз мобільності пацієнтів з ампутацією	AMP (Amputee Mobility Predictor) (італійською мовою немає перекладу цього опитувальника)
	Movement Analysis Test (MAT)	Тест Аналізу рухових навичок/рухів	Movement Analysis Test (MAT)
	Prosthetic Limb Users Survey of	Офіційний відповідник відсутній	Офіційний відповідник відсутній

	Mobility (PLUS-M).		
	2MWT (2–minutes' walk test)	Тест 2–хвилинної ходьби	Test di cammino di 2 minuti
	L-test of Functional Mobility	L–тест функціональної мобільності	L-test
	PASS (Pain Anxiety Symptom Scale Short Form)	Немає офіційного перекладу: Опитувальник тривожності індукованої болем/Оцінка шкали болю для захисників та ветеранів	Немає офіційного перекладу: PASS (Pain Anxiety Symptom Scale Short Form)
	Defense and Veterans Pain Rating Scale	Немає офіційного перекладу: Оцінка шкали болю для захисників та ветеранів	Немає офіційного перекладу
	TUG (Timed up & Go)	Встань та йди	Test di salita e discesa a tempo (TUG)/Timed Up & Go (TUG) Test
	VAS (Visual Analogue Scale)	Візуальна аналогова шкала (ВАШ)	VAS (visual analogue scale)
	BI (Barthel Index)/ADL (Activities of Daily Living)	«Індекс Бартела»/ «Активність повсякденного життя»	Indice di Barthel/AVQ (Attività di Vita Quotidiana)
	International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)	Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності і здоров'я (МКФ)	Classificazione Internazionale del Funzionamento, della Disabilità e della Salute (ICF)
Тактична та військова медицина	military personnel	військовослужбовці	personale militare
	triage	тріаж/медичне сортування	triage
	Mine-Blast Trauma (MBT)	мінно-вибухова травма	trauma da esplosione di mina
	traumatic-brain injury (TBI)	черепно-мозкова травма	lesione cerebrale traumatica

	Gunshot wounds (GSW)	Вогнепальне поранення	Ferita da arma da fuoco (GSW)
	Tourniquet	Турнікет, джгут	Tourniquet, laccio emostatico
	hemorrhage	кровотеча	emorraggia
	hemorrhagic shock	геморагічний шок	shock emorragico
	penetrating wound	проникне поранення	lesione penetrante
	hemostatic dressing	гемостатична пов'язка	garza emostatica
	Combat situation	Бойова обстановка	situazione di combattimento
	Medical evacuation (MEDEVAC)	Санітарна евакуація	Evacuazione sanitaria
	POI (point of injury)	місце отримання поранення (POI)	POI (punto di infortunio)
	debridement	дебридмент	Sbrigliamento (debridement)
Мультидисциплінарна команда	Physical therapist	Фізичний терапевт, фізіотерапевт	Fisioterapista
	Occupational therapist	Ерготерапевт	Terapista occupazionale
	Prosthetist	Протезист	Protesista
	Vascular Surgeon	судинний хірург	chirurgo vascolare
	Orthopedic Surgeon	ортопедичний хірург	chirurgo ortopedico
	orthopaedic technician	Ортопедичний технік/технік-ортопед	Tecnico ortopedico
	Speech therapist	логопед	logopedista
	Case Manager	кейс-менеджер	case manager
	Nurse	медсестра / медбрат	infermiere/infermiera
	PR&M physician, (Physical Rehabilitation and Medicine Physician), Physiatrist	Лікар ФРМ (Фізичної та Реабілітаційної медицини)	Fisiatra
	Social Worker	соціальний працівник	assistente sociale

Психологічна та соціальна реабілітація	Peer Support Services	Підтримка рівний-рівному/Послуги підтримки рівний-рівному	Servizi di supporto tra pari
	Professional reintegration	Професійна реінтеграція	Reinserimento lavorativo/professionale
	Functional independence	Функціональна незалежність	Indipendenza funzionale
	Psychomotor agitation	психомоторне збудження	agitazione psicomotoria
	flashbacks	флешбеки	flashback
	cognitive problems	когнітивні проблеми	problemi cognitivi
	Psychosocial support	Психосоціальна підтримка	Supporto psicosociale
	Readaptation	Реадаптація	Readattamento
	habilitation	абілітація	abilitazione
	Double/dual career	Подвійна кар'єра	doppia carriera
	Civilian life/role	Цивільне життя	ruolo civile
	Bipolar disorder	Біполярні розлади	disturbi bipolari
	Well-being	добробут	benessere
Допоміжне обладнання при реабілітації	wheelchair	крісло колісне	carrozzina
	assistive device	допоміжні засоби	ausili
	crutches	милиці	stampelle
	balance beam	балансувальна дошка	trave di equilibrio
	weight ball	ваговий м'яч, медбол	palla medica
	Parallel bars	Паралельні бруси	parallele
	treadmill	Бігова доріжка	tapis roulant
	ramp	пандус	rampa